

LAB-ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden koulutus
Tradenomi
Yritysjuridiikka

Hanna Muukkonen

Kunnianloukkaus mediassa media-alan ammattilaisten näkökulmasta

Opinnäytetyö 2020

Tiivistelmä

Hanna Muukkonen

Kunnianloukkaus mediassa media-alan ammattilaisten näkökulmasta, 48 sivua, 2 liitettä

LAB-ammattikorkeakoulu

Liiketalous Lappeenranta

Yritysjuridiikan suuntautumisvaihtoehto

Opinnäytetyö 2020

Ohjaaja: lehtori Jarmo Kempainen, LAB-ammattikorkeakoulu

Tämän työn pääaiheena on kunnianloukkaus mediassa media-alan ammattilaisten näkökulmasta. Tarkoituksena oli tutkia, onko verkon ja sosiaalisen median käytön yleistymisen vaikuttanut media-alan ammattilaisten käyttäytymiseen mediassa. Tutkimus toteutettiin kyselynä.

Sosiaalisen median käytön yleistymisen 2010-luvulla on ollut pääsyyntä mediassa tapahtuville kunnianloukkauksille. Asiattomia tekstejä julkaistaan niin paljon, että oikean ja väärän raja on sumentunut. Internetissä tapahtuva asiaton kommentointi johtaa hyvin harvoin syytteeseen, mikä osaltaan ruokkii provosoimisen kulttuuria. Myös Suomen, 1800-luvun lopulla käyttöön otettu rikoslaki on päivittämättömää verkkoetiketin suhteen, mikä tuo suuria haasteita eri tapausten ratkaisuun.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että media-alan ammattilaisten negatiiviset kokemukset ovat samankaltaisia. Jatkotutkimuksissa tulisi ottaa selvää, millaista media-alan ammattilaisten kokema uhkailu on ja kuinka vahvasti se vaikuttaa työhön.

Asiasanat: kunnianloukkaus, media, media-alan ammattilainen

Abstract

Hanna Muukkonen

Defamation in the Media from Media Professionals' Point of View, 48 Pages, 2 Appendices

LAB University of Applied Sciences

Degree Programme in Business Administration

Business Law

Bachelor's Thesis 2020

Instructor: Mr Jarmo Kemppinen, LAB University of Applied Sciences

The main subject of this thesis is defamation in the media from media professionals' point of view. The purpose of the study was to examine if the internet and social media have affected the media professionals' behavior in the media. Data for this study were collected by questionnaires.

Use of social media has become more common in the 2010s. It is the main reason for defamation cases in the media. Inappropriate comments and provocative texts are published so often that the sense of right and wrong is no longer clear. Inappropriate comments on the internet seldom lead to prosecution which partly strengthens the culture of provocations. The Criminal Code of Finland is partly unupdated when it comes to internet etiquette. This brings great challenges to the process of solving different cases.

The results of the study show that media professionals are experiencing negative experiences in a similar way. Further study is required to study how the process of intimidation proceeds and how it affects the media professionals' work.

Keywords: defamation, media, media professional

Sisällys

1	Johdanto.....	5
1.1	Työn esittely.....	6
1.2	Tutkimuksen esittely ja tavoitteet.....	7
2	Kunnianloukkauksesta ja törkeästä kunnianloukkauksesta.....	9
2.1	Kunnianloukkaus nykyaikana.....	10
2.2	Kunniaa koskevan lainsäädännön historiaa.....	12
2.3	Kunnianloukkaus.....	14
2.3.1	Kunnianloukkauksen perussäännös.....	17
2.3.2	Kunnianloukkauksen dekriminointi.....	18
2.4	Törkeä kunnianloukkaus.....	19
2.5	Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja törkeä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen.....	21
2.6	Kunnianloukkaus mediassa.....	22
2.6.1	Kunnianloukkaus sosiaalisessa mediassa.....	23
2.6.2	Kunnianloukkaus poliittisessa mediassa.....	24
2.7	Verkon ja sosiaalisen median vaikutus kunnianloukkauksiin.....	26
3	Sananvapaus.....	27
3.1	Sananvapauden perussäännös.....	27
3.2	Oikeuskäytäntöä.....	29
4	Media-alan ammattilaisten näkökulma.....	30
4.1	Kunnianloukkaus media-alan ammattilaisten virallisissa teksteissä.....	30
4.2	Kunnianloukkaus media-alan ammattilaisten siviiliteksteissä.....	32
4.3	Tutkimuksen eteneminen.....	34
4.4	Tutkimuksen tulokset.....	35
4.5	Tutkimustulosten analysointi.....	38
5	Pohdinta.....	40
	Lähteet.....	44

Liitteet

Liite 1 Saatekirje

Liite 2 Kyselykaavake

1 Johdanto

Internetin ja sosiaalisen median käytön yleistymisen erityisesti 2010-luvulla on ollut pääsyinä mediassa tapahtuville kunnianloukkauksille. Asiattomia kommentteja ja provokatiivisia tekstejä julkaistaan niin paljon, että oikean ja väärän raja on sumentunut. Suomen, 1800-luvun lopulla käyttöön otettu rikoslaki on osittain päivittämätöntä verkkoetiketin suhteen, eikä siksi pysty tarjoamaan yksiselitteisiä rangaistusmalleja.

Internetissä tapahtuva asiaton kommentointi johtaa hyvin harvoin syytteeseen, joka osaltaan ruokkii provosoimisen kulttuuria. Syinä ilmiöön ovat muun muassa kunnianloukkaustapausten matala esitutkinnasta etenemisprosentti, tapauksen arvioiminen vähäiseksi, kustannusten suhde hyötyyn sekä rikoksen luonne asiantuntijarikoksena. Verkossa ja sosiaalisessa mediassa todisteiden hankkiminen on haasteellista ja monen tapauksen tutkiminen keskeytetään näytön puutteen tai vastapuolen identiteetin puuttumisen vuoksi.

Kunnianloukkaukset ovat koskettaneet vahvasti myös media-alan ammattilaisia, kuten journalisteja, tuottajia ja muita ammatillista sisältöä mediaan tuottavia tahjoja. Loukkaavat tekstit, uhkailut ja arvostelut ovat omiaan muokkaamaan ammatikseen sisältöä luovien alaa. Negatiiviset kokemukset töistä heijastuvat myös media-alan ammattilaisten yksityiselämään, kun asiattomien viestien saaminen ylettyy myös henkilökohtaisille sosiaalisen median alustoille. Opinnäytetyössä toteutetun kyselytutkimuksen mukaan suurin osa media-alan ammattilaisista kokee kunnianloukkaustapausten lisääntymisen olevan häiriötekijä vapaalle ilmaisulle mediassa. Yhtenevät vastaukset korostavat mielipiteen olevan monella sama aina lainsäädännön aukoista asiattomiin kommentteihin.

Media-alan ammattilainen voi myös toisaalta käyttää asemaansa hyväksi, jos provokatiivinen sisältö on herättänyt kiinnostusta lukijoilta. Rohkaistuneena median ammattilainen voi viedä omat mielipiteensä entistä pidemmälle vapaa-ajalla julkaistuissa teksteissä. Journalistien eettiset ohjeistukset kannustavat asiallisuuteen kaikessa sisällöntuotannossa, mutta provosoituneena henkilökohtaiset mielipiteet saattavat ylittää kunnianloukkauksen rajan. Kunnianloukkauskysymys ei

koske ainoastaan media-alan ammattilaisia. Näkyvässä roolissa materiaalin tuotossa ovat myös julkisuuden henkilöt, erityisesti poliitikot. Kansan suosiota keräävät, ristiriitaiset mielipiteet voivat toimia ponnahduslautana julkisuuden henkilölle tuoda esille asiattomia kommentteja. Tiedetään, että yksittäisen kohua herättäneen jäsenen asenne on myös nostanut pienen kansallismielisen puolueen Suomen kannatetuimpien joukkoon. Ristiriitaiset kommentit aiheuttavat yleensä paljon sekä positiivista että negatiivista huomiota. Mediassa kunnianloukkaustapakset ja muut ristiriitaiset viestit käsittelevätkin useasti politiikan henkilöiden julkaisemaa materiaalia.

Kunnianloukkauksista puhuttaessa on tärkeää ymmärtää kunnianloukkauksen, sananvapauden ja yksityiselämää koskevan tiedon levittämisen lainopilliset erot. Tarkasteltavia viestejä ja sisältöjä täytyy arvioida kokonaisuutena, jolloin yleensä laista löydetään tunnusmerkistöt täyttävä nimike. Esimerkiksi kunnianloukkauksen ja yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen eroavat totuudenmukaisuudellaan, mutta asiaton viesti voi olla myös kunnianloukkaus, jos se muun muassa arvostelee vastapuolen rotua.

1.1 Työn esittely

Työ on jaettu viiteen päälukuun. Työ alkaa johdannolla sekä työn esittelyllä. Sitä seuraavat yleiskatsaus kunnianloukkauksesta ja törkeästä kunnianloukkauksesta, yleiskatsaus sananvapaudesta, media-alan ammattilaisten näkökulma sekä lopuksi pohdinta ja yhteenveto.

Ensimmäinen luku esittelee työn sisällön sekä työn ohella tehtävän tutkimuksen rajauksen ja tavoitteet. Tutkimuksen tavoitteena oli saada media-alan ammattilaisten, kuten journalistien, tuottajien, valokuvaajien ja muiden sisällöntuottajien näkökulma esille kunnianloukkauksiin liittyen. Toisessa luvussa tutkitaan kunnianloukkauksen ja törkeän kunnianloukkauksen anatomiaa lainsäädännön, tapauksen yleistymisen sekä internetin laajentumisen kannalta. Keskeiset pohdinnat käsittelevät epäselvää rajaa kunnianloukkauksen ja muun provokatiivisen viestinnän välillä, joka ei kuitenkaan täytä kunnianloukkauksen kriteerejä. Luku sisältää myös kunnianloukkauksen ja kunnian lainsäädännön historiaa. Luvussa pohditaan myös yksilön kunniaa mediassa sekä poliittisen median vaikutuksia

media-alaan. Sananvapaus on teemana kolmannessa luvussa. Luvun tarkoituksena on tarkastella sananvapauden osittain epäselviä rajoja suhteessa kunnianloukkaukseen. Tarkastelussa otetaan myös huomioon jo esille nostettu journalistien eettisen ohjeistus, joka antaa ohjeita sananvapauden ilmaisemiselle media-alan ammattilaisen näkökulmasta sen rikkomatta mitään lakia.

Neljäs luku esittelee tarkemmat tutkimustulokset. Opinnäytetyön tutkimus suoritettiin laadullisena tutkimuksena, kyselynä. Lomakkeen kysymykset olivat väittämiä, joihin vastaus annettiin joko myöntävästi tai kielteisesti. Suurempia teemoja käsitteleviä pääkysymyksiä seuraa tarkentavien kysymysten sarja, joihin vastausvaihtoehdot olivat rajatut. Lopussa osallistujat saivat kirjata omia kommentteja, joita kuitenkin tuli niukasti. Opinnäytetyö päättyy pohdintaan ja yhteenvehtoon, jossa pohditaan media-alan ammattilaisten asemaa ja ammatin harjoittamisen nykytilaa, median vaikutusta kunnianloukkaustapauksiin sekä tehdään johtopäätöksiä tutkimustulosten pohjalta.

1.2 Tutkimuksen esittely ja tavoitteet

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena kyselynä. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimuksen ohella ihmistieteitä tutkiva menetelmäsuuntaus tieteellisessä tutkimuksessa. Siinä pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti tutkittavaa ilmiötä, eli esimerkiksi kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä ovat hypoteesittomuus, suhde teoriaan sekä aineiston kerääminen ja sen analysointi. Hypoteesittomuus tarkoittaa tutkimuksen laatimista ilman ennako-odotuksia. Tutkija voi kuitenkin esittää arvauksia tutkimuksen tuloksista. Valmiin tutkimuksen tuloksena on hypoteesi, jota voidaan käyttää jatkotutkimuksissa. Teoria on laadullisessa tutkimuksessa esillä kahdella tavalla: teoria keinona sekä teoria päämääränä. Keino auttaa tutkimuksen tekemisessä ja päämäärä taas pyrkii kehittämään teoriaa. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä harkinnanvaraista otantaa. Vastaajia tulisi olla tarpeeksi kattavan tuloksen saamiseksi, mutta ei liikaa, jotta tutkimus pysyisi yksityiskohtaisena. Käytännössä laadullinen tutkimus suoritetaan antamalla osallistujille mahdollisuus ilmaista omia mielipiteitä, kokemuksia ja näkökulmia samalla tutkien tutkimukseen liittyviä ajatuksia, tunteita sekä vaikuttimia. (Hirsjärvi & Huttunen 1995; Eskola & Suoranta 2014.)

Työn päätutkimuskysymys on, vaikuttaako yleistynyt median käyttö negatiivisesti media-alan ammattilaisten käyttäytymiseen mediassa. Tutkimus on rajattu koskemaan ainoastaan media-alan ammattilaisten mielipiteitä mediassa, pois on jätetty muun muassa syyttäjän lausunto ja kaikenlainen printtimedia, kuten painetut sanomalehdet. Kyselytutkimuksen tavoitteena on kartoittaa vastaajan omia kokemuksia, omiin sekä kollegoiden kokemuksiin sekä käyttäytymiseen liittyen.

Tutkimuksen tavoitteena on myös ottaa selvää, onko media-alan ammattilaisten mielestä kunnianloukkaukset 2010-luvulla lisääntyneet ja onko se ollut omiaan vaikuttamaan sisällön tuottoon. Sisällöllä tarkoitetaan ensi tilassa työaikana julkaistua materiaalia, mutta tutkimuksessa keskitytään myös mahdollisiin vaikutuksiin media-alan ammattilaisten vapaa-ajan viestinnässä, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai blogi- ja mielipidekirjoituksina. Tutkimuksen tavoitteena on tarjota tutkimusmateriaalia aiheesta, josta on julkaistu vain niukasti aiempia tutkimustuloksia. Kunnianloukkausta internetissä on tutkittu usean työn kautta, mutta yksikään niistä ei käsittele erityisesti media-alan ammattilaisia, jotka ovat ammattiryhmänä suuressa keskiössä luotettavan sisällön tuottamisen suhteen. Samankaltaisia tutkimuksia ovat muun muassa Hanna Pikkuhookanan maisteritutkielma tahallisuudesta kunnianloukkausrikoksissa sekä Mika Kettusen *Kunnianloukkaus internetissä* -opinnäytetyö.

Pikkuhookanan Tahallisuus kunnianloukkausrikoksissa -työssä selvitetään vaadittavaa tahallisuuden rajaa ja sen täyttymistä kunnianloukkausrikoksissa. Työssä todetaan, että tahallisuuden ja tuottamuksen yksiselitteinen hahmottaminen on haasteellista, koska samalla ratkaistaan rangaistavan ja rankaisemattoman teon ero. Rajanveto tahallisuuden ja tuottamuksen välillä on hankalaa, koska tahallisuuden täyttymistä ei voida yksiselitteisesti määritellä. Tahallisuus koostuu monista seikoista, joita täytyy arvioida rikoksen tunnusmerkistön täyttymisessä. Suomessa oikeuskäytännössä on siirrytty pistemäisestä arvioinnista Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan kokonaisharkintaan. Korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että kunnianloukkausrikoksissa vaadittava tahallisuus luokitellaan joko tarkoitustai todennäköisyystahallisuuteen. (Pikkuhookana 2017.) Pikkuhookanan työn

päätelmät tukevat väitteitä lain epäkohdista kunnianloukkaustapauksia arvioi-
dessa. Tahallisuuden ja tuottamuksen erot heikentävät media-alan ammattilais-
ten suojaa, kun vastapuoli voi vedota esimerkiksi vitsailuun.

Kettusen Kunnianloukkaus internetissä -opinnäytetyössä pohdittiin verkossa ta-
pahtuvia kunnianloukkauksia sananvapauden ja yksityisyyden suojan kautta. Pe-
rusoikeuksiin kuuluva, laaja oikeus ilmaista ja vastaanottaa ennakkosensuroimat-
tomia mielipiteitä ja viestejä luo samalla mahdollisuuden myös vapauden väärin-
käytölle. Ennakkosensuurin puuttumisen vuoksi kaikki viestit päätyvät julkaisijan
halutessa laajan yleisön saataville, joka on ristiriidassa yksilön oikeudesta päät-
tää itsestään julkaistun materiaalin sisältöön. Yksityiskohtaisesti yksityisyys on
kuitenkin haastavaa määritellä, sillä se poikkeaa jokaisen henkilön kohdalla. Jul-
kisuudessa toimivat ja julkista valtaa hyödyntävät henkilöt nauttivat kapeam-
masta yksityisyyden suojasta. Sen laajuuteen vaikuttaa vahvasti kyseisten hen-
kilöiden oma toiminta. (Kettunen 2013.) Yksityisyys onkin runsaasti haasteita
tuova aspekti myös media-alalla. Yksityishenkilöistä ja julkisuuden henkilöistä kir-
joitetut otsikot eivät ole viihdearvoltaan samalla tasolla, joka mutkistaa tapausten
pohdintaa. Yksityishenkilöä koskeva, kunnianloukkaukseen johtava viesti on luul-
tavasti helpommin tuomittavissa, kuin julkisuuden henkilöä koskeva. Syy tähän
on julkisuus ja henkilön aiemmin itsestään jakama tieto, joka voi lieventää kunn-
ianloukkausta.

2 Kunnianloukkauksesta ja törkeästä kunnianloukkauksesta

Suomen rikoslain kunnianloukkausta koskeva lainsäädäntö on vielä tuoretta.
Osittain vaikeasti tulkittava lainsäädäntö ei riitä palvelemaan kaikkia tapauksia
varsinkaan, jos vihjaus on esitetty verkossa. Kaikissa loukkaustapauksissa vain
harvat päätyvät esitutkintaa pidemmälle. Syinä tähän ovat esimerkiksi kunnian-
loukkaustapausten matala esitutkinnasta etenemisprosentti, tapauksen arvioimi-
nen vähäiseksi, kustannusten suhde saavutettavaan hyötyyn sekä rikoksen
luonne asianomistajarikoksena. Erityisesti verkossa ja sosiaalisessa mediassa
todisteiden hankkiminen on haasteellista ja monen tapauksen tutkiminen keskey-
tetäänkin näytön puutteen tai vastapuolen identiteetin puuttumisen vuoksi (Silja-
mäki 2014.)

2.1 Kunnianloukkaus nykyaikana

Suomen voimassa oleva rikoslaki alkaa seuraavasti: "Me Aleksander Kolmas, Jumalan Armosta, koko Venäjänmaan Keisari ja Itsevaltias..." Venäjän keisari Aleksanteri III on edelleen lakitekstissä keskeinen käsite, sillä Suomessa on edelleen voimassa vuoden 1889 rikoslaki, joka astui voimaan vuonna 1894. Vaikka muodollisesti voimassa oleva laki on ajan saatossa muovautunut, on siinä silti joitakin jäänteitä vuoden 1889 alkuperäisestä laista, joka omalta osaltaan kertoo lain vanhanaikaisuudesta. (Rikoslaki 39/1889; Pakkanen 2014.)

Nykyinen rikoslain kunnianloukkaussäätely tuli voimaan tammikuussa 2014 ja se löytyy rikoslain 24 luvun 9 §:stä. Törkeästä kunnianloukkauksesta säännellään rikoslain 24 luvun 10 §:ssä. Lainsäädännön ensisijainen tarkoitus on suojata henkilöitä eriasteisilta valheellisilta tiedoilta, joiden esittäminen on rangaistavaa. (HE 19/2013.) Nykymuodossaan oleva rikoslaki koostuu 51 luvusta. Kunnianloukkauksesta ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä säädetään luvussa 24. Suhtautuminen kunnianloukkauksiin on sosiaalisen median ajalla muuttunut, eikä kunnianloukkaukseen rikoksena enää suhtauduta yhtä jyrkästi kuin ennen. Tapauksiin puuttumisten määrä on laskenut, vaikka toisesta henkilöstä halventavaan sävyyn puhumista pidetäänkin luonnollisesti kielteisenä. Kunnianloukkaustapaukset eivät yleensä etene esitutkinnasta tarkempaan käsittelyyn. Vuonna 2013 kunnianloukkauksista tehtyjä rikosilmoituksia oli käsiteltävänä 1463 kappaletta, joista valtaosa tapauksista, 64 prosenttia, lopetettiin jo esitutkintavaiheessa. Yleisin rajoittamisen syy oli teon laadun arvioiminen vähäiseksi. Muita merkittävimpiä syitä olivat tarpeellisen näytön puuttuminen ja kustannusperuste, eli kustannusten liiallinen nousu suhteessa seuraamuksiin. (Siljamäki 2014.)

Kunnianloukkaustapausten määrä on laskenut nykyisen, vuonna 1894 voimaan tulleen rikoslain kehittyessä. Yli sata vuotta sitten, vuonna 1900 alioikeuksissa annettiin 750 tuomiota. Kunnianloukkaustuomioiden enimmäismäärä vuodessa oli suurimmillaan vuonna 1910, kun alioikeuksissa annettiin noin tuhat tuomiota. Alhaisimmat luvut ovat vuodelta 1970, kun määrä oli vain 24. Vuodesta 1970 luvut ovat hitaasti nousseet. 1990-luvulla tuomittuja on tyypillisesti ollut 100–160 vuodessa. Vuonna 1998 tuomittuja oli 121. Yksittäisiä syitä on hallituksen esityk-

sen mukaan hankala osoittaa, mutta kunnianloukkausrikosten määrän pienentymistä voidaan selittää muun muassa kaupungistumisella. Yhteisöllisissä maaseutuyhteisöissä, tiiviissä joukossa yhteisön arvostus ja hyväksyntä koettiin tärkeäksi. Ihmisten ollessa paljon tekemisissä myös verbalisia erimielisyyksiä syntyi herkemmin. Kaupunkioloissa yhteisöllisyyden arvostuksen laskettua joutui harvemmin toisen arvostelun kohteeksi. Kunniaa pidetään edelleen tärkeänä arvona, johon tuomioiden määrän nousu perustuu. Rikosoikeudellinen suoja kunnianloukkausta vastaan on edelleen tärkeä. Tätä tukee tieto, että huomattava osa asianomistajan yksityisyytteen nostetaan kunnianloukkausasioissa. (HE 184/1999 vp, 10–11.)

Suosituimmat sosiaalisen median palvelut, kuten Facebook, Twitter ja keskustelupalstat ovat käytössä lukuisilla internetin käyttäjillä. Palveluihin rekisteröityneet voivat toimillaan vaikuttaa siihen, minkä verran henkilötietoja he jakavat itseltään. Poikkeuksiakin löytyy: useimmilla keskustelupalstoilla materiaalin jakaminen ja kommentointi tapahtuu nimimerkin takaa, eikä oikeaa henkilöllisyyttä tarvitse kertoa edes sivuston ylläpitäjälle. Facebookissa jokaisella käyttäjällä on nimi, jonka todenperäisyyttä ei kuitenkaan varmisteta. Yksityisyydestään tarkat voivat esiintyä esimerkiksi valenimellä tai etunimillä, jolloin todellinen identiteetti jää muilta käyttäjiltä piiloon. Facebookin yksityisyysasetukset myös mahdollistavat tietojen rajaamisen vain haluttujen henkilöiden näkyville, esimerkiksi erikseen valituille muille käyttäjille. (Traficom 2011.) Henkilöllä on oikeus esiintyä verkossa anonyymisti. Sananvapauslakia koskevassa hallituksen esityksessä käy ilmi, että verkkoviestin laatijan tai tietolähteen henkilöllisyyttä ei tarvitse paljastaa, kun viesti on toimitettu yleisön saataville yksittäisessä julkaisussa, materiaalissa tai viestissä, tässä tilanteessa sosiaalisen median palvelussa. (HE 54/2002 vp.)

Kunnianloukkaukset ovat verkossa arkipäivää. Hyvin useat sosiaalisen median kanavat antavat käyttäjille vapaat kädet kaikenlaiseen kommentointiin. Moni näistä kirjoituksista ja kommentista täyttää kunnianloukkauksen tunnusmerkit. Useat kunniaa loukkaavat tekstit on tarkoitettu vitseiksi, eikä kirjoittajan perimmäinen motiivi ole ollut täyttää kunnianloukkauksen tunnusmerkkejä. Usein tuttavien kesken tarkoitettut vitsit annetaan anteeksi, mutta anonyymi kommentointi

voidaan kokea loukkaavana. Jotkut myös jälkikäteen naamioivat asiattomat kommentit vitseiksi, vaikka niiden alkuperäinen tarkoitus on ollut muu. Media-alan ammattilaisia vastaan kirjoitetut, alatyyliset viestit otetaan vakavasti, erityisesti jos anteeksipyyntöä ei kuulu. Kommentoijilla on kuitenkin suhteellisen avoimet kädet loukkaavan tekstin jakamisen suhteen. (Forss 2014, 187.)

2.2 Kunniaa koskevan lainsäädännön historiaa

Ennen ensimmäisen rikoslain säätämistä ja voimaantuloa kunniansuojaa on käsitelty jo varhain 1600-luvulla. Tällöin kunnian suoja on ollut esillä kaksintaisteluinstituutiossa. Kunniansuojaa koskeviin säädöksissä ei pelkästään rangaistu kaksintaistelusta, vaan myös niihin johtaneista kunnianloukkauksista. Pohjoismaiden niin sanottu pakanalaki 1000-luvulla ennen kirkon väliintuloa sisälsi jo satoja vuosia sitten tarkat ohjeistukset verbaalisen ja fyysisen kaksinkamppailun käymiselle. Tuolloin kaksintaisteluilla haettiin hyvitystä, kun ”herjaa mies toista”. Herjaa mies toista on nykyaikaisesta lainsäädännön kirjoitusasusta huomattavasti poikkeava ja sen tyyli on hyvin maskuliininen. Laissa annetaan esimerkki herjauksesta, joka esitetään selvästi kahden miehen välillä: sinä et ole miehen vertainen, eikä sinussa ole miehuutta, pakanalaki sanoo. Ohjeina kaksintaisteluun laissa on annettu tavata kolmen tien risteyksessä täysissä aseissa. Kutsun antaneen osapuolen on saavuttava paikalle, jos haastettu osapuoli kieltäytyy kaksintaistelusta eli jättää tulematta, on tämä lain mukaan se, joksi häntä on herjattu. Pakanalaki määrää, että jos kaksintaistelun jälkeen herjattu on surmattu, kuuluu hänestä maksaa puoli sakkoa. Herjaaja kuollessaan taas saa ”maata maksamatta”, sillä ”loukkaus sanoissa on pahinta ja kieli on pään murhamies”. (Ylikangas 1988, 110).

Ennen nykyistä rikoslakia kunnianloukkausta on edellä mainittujen lakien ja säädösten lisäksi ollut voimassa esimerkiksi vuoden 1734 rikoskaari, RikK, joka tuli voimaan syyskuussa vuonna 1736, ja joka kumosi aiemman, 1442 vuoden maanlain sekä varhaisemman kaupunginlain. 1700-luvulla ampuma-aseiden yleistyessä taistelut päättyivät lähes poikkeuksetta toisen osapuolen menehtymiseen. Suomen Aleksanterin aikainen, vuonna 1889 säädetty ja voimaan 1894 tullut rikoslaki ei tuonut kunniaa loukkaaviin tapauksiin uusia näkökulmia. Kuten yllä

oleva katkelma todistaa, on omaa kunniaa suojeltu jo kauan ennen rikoslain säätämistä. (Frände ym. 2014, 409–410.)

Vuoden 1894 rikoslaki, alkuperäinen rikoslaki, käsitteli kunnianloukkausta eri tavalla, kuin nykyinen rikoslaki. Alkuperäinen rikoslaki sisälsi pykälät kulkupuheesta, herjauksesta, solvauksesta sekä soimauksesta. Tuolloin herjaus tarkoitti toisen tahallista altistamista halveksinnan alaiseksi, joka vastaa nykyisen rikoslain kunnianloukkausta. Tapaukset liittyivät usein joukkotiedotusvälineiden toimintaan. Myös herjaus, jossa toimittaja ei tiennyt materiaaliensa totuudenvastaiseksi, oli rangaistavaa. Solvaus tarkoitti muulla tavalla tehtyä loukkausta. Soimaus vastaa nykyään yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä. (HE 184/1999 vp, 9–10.). Herjaus ja solvaus poistettiin laista päivityksen 9.6.2000/531 myötä, ja ne on korvattu valheelliseksi tiedoksi, vihjaukseksi sekä halventamiseksi. (Frände ym. 2014, 413-415.)

Vaikka alkuperäinen laki on muotoilultaan sekä sisällöltään hyvin erilainen nykyiseen rikoslakiin verrattuna, löytyy siitä muutamia yhtäläisyyksiä. Nykyisessä laissa esimerkiksi kunnianloukkauksia koskeva sääntely on osittain koottu alkuperäisen rikoslain 27 luvun mukaan. Myös vainajan kunniaa sekä omaisten syyteoikeudesta löytyy samankaltaisuuksia. Erityisesti 2010-luvulla mediassa tapahtuvien vihjausten ja kiusaamistapausten yleistyessä lainsäätäjät ovat reagoineet muun muassa lisäämällä rikoslakiin pykälän koskien vainoamista, joka tuo muiden päivitysten ohella rikosoikeudellista suojaa häiritsevältä viestinnältä. Vainoaminen on ollut rikosnimikkeenä vuodesta 2014 alkaen. (Lavonen asianajotoimisto 2015.)

Vuonna 1889 säädetyssä rikoslaiissa kunnianloukkaus määriteltiin eri tavoin. Kunnianloukkaus-termiä ei käytetty, vaan sen vastine oli herjaus. Laki oli paljon monimutkaisempi ja herjauksen eri asteet oli kategorioitu. Rikoslain 27 luku herjauksesta alkaa seuraavasti: *Joka, vastoin parempaa tietoansa, perättömästi sanoo toisen syyppääksi nimitettyyn rikokseen, taikka nimitettyyn rikoksen lajiin, taikka muuhun sellaiseen tekoon, joka voi saattaa hänet halveksimisen alaiseksi tahi haitata hänen elinkeinoansa tahi menestystään, taikka sellaisesta levittää valheen tahi perättömän kulkupuheen, rangaistakoon herjauksesta vankeudella*

vähintään yhdeksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi taikka vähintään sadan markan sakolla. (Ylikangas 1988.)

Rikoslain ensimmäisessä versiossa kunnianloukkauksesta oli mahdollista saada vankeusrangaistus, joka oli kestoaltaan yhdestä kuukaudesta vuoteen. Vankeusrangaistuksen vaihtoehtoisena tuomiona oli sadan markan sakko, joka vastaa vuoden 2019 valuutassa noin 550 euroa. Erityyiset herjaukset muun muassa vainajasta, painotuotteen tai kuvallisen esityksen kautta tuomittiin enintään kahden sadan markan sakolla tai kuuden kuukauden vankeusrangaistuksella (RL 39/1889, 27:1-4 §; Tilastokeskus 2019).

Sananvapaus käsitteenä on kehittynyt ihmisen oikeuksien julistuksissa ja valitusfilosofiassa jo 1700-luvun lopulla perustuslakien suomaksi henkilön perusoikeudeksi. Sananvapauden suoja on vuosisatojen aikana kehittynyt lehdistön vapaudesta laajempaan ilmaisuvapauden suojaan. (Ollila 2004, 11.) Sananvapauden perustan kehittyminen on saanut alkunsa Johannes Gutenbergin keksittyä painokoneen vuonna 1441. Keksinnön seurauksena hallitsijat asettivat painotoimen luvanvaraiseksi, joka omalta osaltaan ehkäisi epäkelpojen materiaalien syntymistä ja jakelua. Lupajärjestelmään kohdistui kuitenkin vastustusta ja niitä uhmattiin useasti rikkomalla säännöksiä. Kirjallisen tiedon leviäminen oli kuitenkin hidasta ja haasteellista myös lukutaidon puutteen vuoksi. Painokoneen keksimisen aikaan lähinnä papisto ja aatelisto osasivat lukea. (Neuvonen 2005, 42.)

Suomessa sananvapaus on historiassa määrittynyt aseman mukaan. Ruotsin vallan alla Suomen sananvapaus oli sama kuin Ruotsin valtakunnan. Tilanne jatkui aina vuoteen 1809 saakka, jonka jälkeen asema muuttui Venäjän suurruhtinaskunnassa autonomisuuden myötä vuoteen 1917 asti. Autonomisena alueena Suomen sananvapaus rakentui sensuurin ja poliittisen lojaaliuden ympärille. Poliittinen paine kohdistuukin yleensä ensimmäisenä sananvapauden rajoituksiin. (Ollila 2004, 59.)

2.3 Kunnianloukkaus

Nykyään voimassa oleva kunnianloukkaussäätely tuli voimaan vuoden 2014 alussa. Säätelyn on tarkoitus suojata henkilöitä rangaistavilta tiedoilta tai viharjauksilta. Kunnianloukkaukseen syyllistyy henkilö, joka esittää valheellisen tiedon

tai vihjauksen siten, että se on omiaan aiheuttamaan kärsimystä tai vahinkoa loukatulle tai aiheuttaa halveksuntaa valheelliseen tietoon perustuen. Kunnianloukkaukseksi luetaan myös teko, joka halventaa toista, esimerkiksi loukatun uskontoa, rotua tai etnistä taustaa. Kunnianloukkaukseen syyllistyy myös henkilö, joka levittää valheellisia tietoja kuolleesta henkilöstä, jotka ovat omiaan aiheuttamaan kärsimystä vainajan läheisille. (RL 24:9 §.)

Voimassa oleva kunnianloukkaussäädös on valmisteltu osana rikoslain kokonaisuudistusta. Sääntely hakee muotoaan ja muuttuu rikokseen suhtautumisen muuttuessa. (HE 19/2013 vp, 5.) Suhtautumiseen vaikuttaa pitkälti verkkoetiketin puuttuminen. Verkkoetiketti voi vilpittömin syin puuttua esimerkiksi ikääntyneiltä sekä nuorilta käyttäjiltä, joille verkon sisältö ja hyvän tavan mukaiset toimintatavat ovat vielä tuntemattomat kokemuksen tai esimerkin puuttuessa. Sosiaalinen media, jossa suurin osa kunnianloukkauksista tapahtuu, muuttuu alati, jolloin myös lainsäädännön pitäisi päivittyä. Teknologian ja sosiaalisen median palvelujen monipuolistuessa lainsäädäntö vanhenee nopeasti ja uusia ongelmia sen suhteen esiintyy jatkuvasti (Forss 2014, 187.)

Rikoslain 24 luvun 9.1 § 1 kohdan mukaan ainoastaan valheelliset tiedot tai vihjaukset ilman faktapohjaa voidaan rangaista kunnianloukkaustapauksissa. Laissa kriminalisoidut eri käyttäytymismuodot ohjeistavat kunnian käsitteen. Kunnianloukkausrikos kytkeytyy ihmisen perusoikeuksiin, mutta ei yhtä vahvasti, kuin yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisessä. Lain 24 luvun 9 § ja 10 § eivät itsessään kerro mitään kunnian käsitteestä. Kunnianloukkaukseksi ei myöskään lasketa arvostelua, joka koskee toisen henkilön menettelyä politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa. Arvostelun ylittäessä hyväksyttävänä pidetyn menettelyn rajan, tuomitaan arvostelija rikoslain mukaisesti. Kunnianloukkauksesta tuomittu tuomitaan maksamaan sakkoa. Vaikka kunnianloukkaus sitoutuu vahvasti henkilön ihmis- ja perusoikeuksiin, on oikeushenkilön kunnian loukkaaminen periaatteessa mahdotonta. Rikoslain sananmuoto viittaa luonnolliseen henkilöön kohdistuviin rikoksiin. Tämän todistavat oikeushenkilöön viittaamattomat, rikoslaissa esiintyvät sananmuodot ”toisesta” sekä ”häneen”. Oikeushenkilö voi kuitenkin nauttia oikeudellista suojaa, jos oikeushenkilöön kohdistuva

loukkaus koskettaa luonnollisia henkilöitä oikeushenkilöön liittyen. (HE 19/2013 vp, 45.)

Korkeimman oikeuden päätöksessä 2013:70 käsiteltiin 7 päivää -nimisessä lehdessä julkaistua, kolmeen henkilöön kohdistuvaa henkirikosta. Jutussa pääepäillyn kasvot olivat osittain näkyvissä ja häntä oli nimitetty lähipiiriin kuuluvan henkilön sanoin mieliteleväksi limanuljaskaksi. Korkein oikeus katsoi, ettei henkilön kunniaa ollut loukattu, sillä julkaisussa esitetyt väitteet eivät olleet virheellisiä. Jutussa ollut ilmaisua ei myöskään pidetty halventavana, joten syyte kunnianloukkauksesta hylättiin. (KKO 2013:70.)

Tahallisuus on keskeinen arviointiperuste varsinkin journalistin työssä, jota sitovat eettiset ohjeet muun muassa julkaistun tiedon lähteistä ja todenperäisyydestä. Jos korkeimman oikeuden käsittelyssä olleessa artikkelissa olisi ollut valheellisia tietoja, olisivat toimittaja sekä julkaisun vastaava toimittaja tuomittu sakkorangaistukseen sekä korvauksiin. Vihjailut julkaisussa perustuivat kuitenkin faktoihin sekä läheisen lausuntoon, joten syytä tuomitsemiseen ei ollut. Syytteen hylkäämistä tuki myös julkaisun yleisesti tiedossa oleva viihteellinen luonne.

On kyseessä poliittinen, siviili- tai ammattilaisteksti, ovat kunnianloukkauksen lähtökohdat samanlaiset. Viestien kirjoittaja, viestin luonne sekä julkaisualusta kuitenkin vaikuttavat vahvasti siihen, miten vahvasti niihin reagoidaan. Näin ollen poliitikko, joka omalla nimellään esittää valheellista tietoa media-alan ammattilaisesta joutuu suuremmalla todennäköisyydellä syytteeseen, kuin ammattilaista loukannut, iltapäivälehdessä kommenttipalstalla anonyymisti esiintynyt kirjoittaja. Rikoslaki on kuitenkin tasavertainen ja jokainen tapaus käsitellään tapauskohtaisesti. Kunnianloukkauksen on katsottu sisältävän samankaltaisuuksia muihin rikosnimikkeisiin. Esimerkiksi kunnianloukkaus ja kiihottaminen kansanryhmää kohtaan sisältävät samanlaisuuksia keskenään, merkittävin erottava tekijä on rikoksen kohde. (RL 1889/39.)

Rikoslain mukaan henkilö, joka asettaa julkisesti saataville mielipiteen tai jonkin muun ihmisryhmää solvaavan tai panettelevan viestin, tuomitaan sakkoon tai enintään kahden vuoden vankeuteen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.

Solvauksen ja panettelun kohteena voi olla esimerkiksi ihmisryhmän rotu, uskonto tai ihonväri (11:10 §). Myös rangaistuksissa on samankaltaisuuksia keskenään. Kunnianloukkaus kuitenkin kohdistuu yksilön kunniaan, kun taas kiihottaminen kansanryhmää vastaan koskee useampaa henkilöä. (RL 1889/39.)

2.3.1 Kunnianloukkauksen perussäännös

Rikoslaki säättää, että kunnianloukkauksesta tuomitaan henkilö, joka esittää toisesta henkilöstä valheellisia tietoja tai vihjauksia ja aiheuttaa näin vahinkoa ja kärsimystä tai halveksuntaa on tuomittava sakkoon kunnianloukkaukseen syyllistyttyään. Edellä mainitussa tilanteessa kunnianloukkaukseksi ei lasketa arvostelua, joka käsittelee toisen henkilön menettelyä politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai näihin rinnastettavissa tilanteissa. Kunnianloukkaukseksi ei myöskään lasketa valheellisten tietojen tai vihjausten levittämistä niin, että se ylittäisi hyväksyttävänä pidetyn rajan. (RL 24:9 §.)

Kunnianloukkauksesta ei voi myöskään tuomita henkilöä, joka esittää loukkaavan tai valheellisen ilmaisun tilanteessa, jossa sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, ei ylitä hyväksyttävänä pidetyn rajaa. Olennaista kunnianloukkauksen tunnusmerkistön täytyessä on tiedon tai vihjauksen valheellisuus. Verkossa ja erityisesti sosiaalisessa mediassa meemit eli internet-meemit esittävät valheellisia vihjauksia. Meemi voi esimerkiksi sisältää julkisuuden henkilön kuvan sekä yleensä vihjailevan väitteen, jota levitetään huumoritarkoituksessa. Kuten kulttuuriset meemit, myös internet-meemit muuttuvat ja muokkautuvat siirtyessä ihmiseltä toiselle (Teleportaasi 2012.)

Kunnianloukkauksen tunnusmerkistö täyttyy, kun joku muu kuin rikoksen kohteena oleva henkilö havaitsee teon. Jos loukkaava tieto, esimerkiksi arkaluontoinen potilastieto, seksuaalisuus tai huumausaineongelma on omiaan aiheuttamaan loukatulle kärsimystä, on kyseessä kunnianloukkaus. Jos taas loukkaavaa väitettä ei ole levitetty kuin uhrin tietoon, on suuren joukon halveksunnan alaisena oleminen mahdotonta. (Frände ym. 2014, 419.)

Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on päätöslauselmassaan 1577/2007, ”Towards decriminalisation of defamation”, kehottanut jäsenvaltioita

muun muassa poistamaan kunnianloukkausta koskevista säännöksistä vankeusrangaistuksen uhan. Suomessa vankeusrangaistuksen voi saada, jos teko täyttää törkeän kunnianloukkauksen tunnusmerkistön. (HE 19/2013 vp, 3.)

2.3.2 Kunnianloukkauksen dekriminalisointi

Koska kunnianloukkausten määrä on 2000-luvulta alkaen ollut internetin ja sosiaalisen median vuoksi jyrkässä nousussa, on nykyisen lainsäädännön muokkamisen vaihtoehdoksi ehdotettu kunnianloukkauksen dekriminalisointia. Muun muassa entinen valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen on ilmaissut toivovansa kunnianloukkauksen statuksen poistamista rikoksena. Nissisen mielestä tapaukset tulisi hoitaa muualla kuin rikosoikeudessa, sillä ne kuormittavat poliisia sekä syyttäjiä. Tulevaisuudessa tapaukset voisi hänen mukaansa hoitaa sovittelu- ja hyvityksenhakumenettelyn yhdistelmänä. (Salminen 2014.)

Sari Suutari tutkii vuonna 2016 valmistuneessa *Kunnianloukkauksen dekriminalisointi: Tarpeellisuus ja toteutusvaihtoehdot* -opinnäytetyössään dekriminalisoinnin tarpeellisuutta sekä pohtii kriteerejä järjestelmälle, jossa kunnian suoja olisi mahdollista toteuttaa ilman rikosoikeudellista sääntelyä. Työssä dekriminalisointia puoltavat seikat ovat muun muassa kunnianloukkaukseen syyllistyminen entistä lievemmillä kriteereillä, rikosentekomahdollisuuksien laajentuminen sekä rangaistuksien vähäinen määrä. Hyvin harvasta ilmoituksesta nostetaan syyte, joka on rohkaissut loukkaavien sisältöjen jakamista provosoivassa mielessä. Suutari toteaa, että vaikka kunnianloukkaus dekriminalisoitaisiin, on törkeään kunnianloukkaukseen syyllistyvän edelleen saatava rikoslain mukainen rangaistus. Kunnianloukkaus rikoksena kytkeytyy merkittävästi yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin, joihin muun muassa sananvapaus ja yksityiselämän suoja kuuluvat. Julkisen vallan pyrkimys ja vastuu edistää näiden oikeuksien toteutumista tulisi myös ottaa huomioon vaihtoehtoista järjestelmää rakennettaessa. Kaiken tämän lisäksi sääntelyn tulisi noudattaa perustuslakivaliokunnan muotoilemia perusoikeuksiin liittyviä rajoitusedellytyksiä. Dekriminalisoinnin myötä osapuolten motivaatio osallistua sovitteluun saattaa kuitenkin madaltua. (Suutari 2016.)

Nykyinen järjestelmä toteutuu parhaiten, vaikka dekriminalisoinnin puolesta puhuvat seikat ovat yhteistä hyvää sekä oikeudenmukaisuutta tukevia. Nykyistä järjestelmää on helpompi muokata lainsäädännön avulla, kun runko on jo olemassa. Uudessa järjestelmässä poliisia ja syyttäjiä kuormittava järjestelmä voitaisiin hajauttaa tai siirtää toisille tahoille, joka vapauttaa kuormittuneiden tahojen resursseja. Vaihtoehtoista järjestelmää rakennettaessa esityöt sekä suunnittelu vievät resursseja, tosin vertailu nykyisen ja uuden järjestelmän välillä on haasteellista. Uuden järjestelmän tulisi olla kustannustehokkaampi. Sen todistaminen on mahdotonta ilman käytännön kokeilua, joka muuttaisi lainsäädäntöä joka tapauksessa. Uskon, että moni toivoisi kunnianloukkauksen pysyvän tulevaisuudessa-kin osana lainsäädäntöä. Jos järjestelmää joskus muutetaan, on törkeä kunnianloukkaus pidettävä edelleen rikosasian. Myös laiton uhkaus kuuluisi säilyttää rikosasian, sillä se tuo suojaa myös media-alan ammattilaisille.

2.4 Törkeä kunnianloukkaus

Törkeän kunnianloukkauksen (24:10 §) tuntomerkit täyttyvät, kun kunnianloukkaus aiheuttaa loukatulle suurta kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa. Törkeästä kunnianloukkauksesta puhutaan, kun tekijä syyllistyy rikoslain 9 pykälän 1 momentissa mainittuun kunnianloukkaukseen niin, että se aiheuttaa huomattavaa vahinkoa ja kärsimystä asianosaiselle. Törkeään kunnianloukkaukseen vaaditaan ankaroittamisperuste, eli merkittävän vahingon tuottaminen. Törkeänä kunnianloukkauksena pidetään myös tekoa, joka on kokonaisuutena arvostellen törkeä ja siitä tuomitaan sakkoon tai enimmillään kahdeksi vuodeksi vankeuteen.

10 §:ssä käsiteltyä kärsimystä voi aiheuttaa myös kunnianloukkaukseen mahdollisesti sisältyvä ilmaisu väkivallan käyttämisestä loukattua kohtaan. Vähemmistöön kuuluvaan henkilöön kohdistuvan vihapuheen katsotaan aiheuttavan merkittävämpää kärsimystä kuin enemmistöryhmään kuuluvaan henkilöön kohdistuvan kunnianloukkauksen. Ankaroittamisperusteena ei oteta huomioon, että rikos olisi tehty joukkotiedotusvälineiden kautta. Jos tämä laskettaisiin perusteeksi, luokiteltaisiin useampi kunnianloukkaustapaus törkeäksi, koska valheellinen vihaus olisi tavoittanut merkittävän kohderyhmän. Joissakin tapauksissa henkilöä tai tämän ammattitoimintaa koskevat, selvästi perättömät tiedot, jotka voivat mer-

kittävästi uhata tämän mainetta tai asemaa, voivat olla perusteena ankaroittamiselle. Kokonaisarvostelussa voidaan ottaa huomioon myös se, että kunnialoukkauksessa on vihapuheeseen tai rasismiin viittaavia seikkoja. (HE 19/2013 vp, 49–50.)

Hallituksen esityksen mukaan rikoksen törkeyttä arvioitaessa tulee ottaa huomioon erityisesti valheellisen tai asiattoman ilmaisun sisältö ja miten laaja henkilöpiiri tosiasiallisesti on loukatun henkilön tunnistanut tai voinut tunnistaa esitettyjen tietojen perusteella sekä valheellisen tiedon tai vihjauksen esittämisen taikka halventamisen syy ja tarkoitus samoin kuin muut rikokseen liittyvät seikat. Kokonaisuutena törkeyttä lisää muun muassa tiedon levittämisen tahallinen vahingon aiheuttaminen eikä sen tarkoitus käsitellä mitään merkityksellistä asiaa. (HE 19/2013, 49.)

Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä 2010:88 käsiteltiin vuonna 2005 julkaistua Ylen MOT-nimistä ajankohtaisohjelmasarjaa, jossa vihjattiin ohjelman aikana kolmen nimeltä mainitun henkilön rahoittaneen Pohjois-Irakin Kurdistanissa toimivaa Ansar Al Islam -terroristijärjestöä. Lausunnon antoivat kahdeksan anonyymeiksi jäänyttä henkilöä. Käräjäoikeus tuomitsi kolme lähetyksestä ja sen sisällöstä vastuussa ollutta henkilöä törkeästä kunnianloukkauksesta sakkorangaistukseen sekä ohjelmamateriaalin hävitettäväksi. Perusteluina oli muun muassa riittämättömät todisteet loukattuja kohtaan sekä viranomaislausuntojen puuttuminen. Myöhemmin korkein oikeus nosti sakkorangaistuksen sekä korvausten määrää korkeineen sekä määräsi kaiken lähetykseen liittyvän materiaalin poistettavaksi MOT-ohjelman arkistosta, mukaan lukien vihjailun kohteeksi joutuneiden henkilöiden nimet. (KKO 2010:88.)

Faktoihin pohjautumattomat vihjaukset ovat omiaan loukkaamaan kolmen henkilön kunniaa ja oikeusmattomana olisi tuonut heille peruuttamatonta vahinkoa. Ihmettelyn, että esitutkinta pohjautui rikoslain 24 luvun 9 ja 10 pykälään, eikä suoraan rikoslain 34 luvun 5 pykälään, joka käsittelee terrorismin rahoittamista, olivat vihjaukset sitten tosia tai valheita. Yle on poistanut kaiken ohjelmaan kuuluvan materiaalin, mutta lähetykseen liittyvä sivusto on edelleen löydettävissä internethaun kautta. Aihe on myös kirvoittanut monia anonyymejä, rasistia kommentteja internetin keskustelupalstoilla. Erityisesti loukattujen etninen tausta on herättänyt paljon negatiivista keskustelua.

2.5 Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ja törkeä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen

”You have zero privacy anyway. Get over it.” sanoi Scott McNealy, Sun Microsystemsin johtaja vuonna 1999 (Sprenger 1999). Vuonna 2015 McNealy toteaa, ettei yksityishenkilö pysty edelleenkään nauttimaan täydestä yksityisyydestä. Alkuperäinen, kohua herättänyt toteamus on muuttunut entistä totuudenmukaisemmaksi vuosien myötä. Henkilön tietosuoja sosiaalisen profiloinnin ja joukkovalvonnan aikakaudella on herättänyt monissa huolta omien tietojen leviämisestä. Ilman kunnollista tietosuojaa yksittäisen henkilön on haasteellista pitää omat tietonsa tallessa ja globaalisti paljastuu jatkuvasti uusia tietoja tietojen väärinkäytöstä. Omien tietojen leviäminen on nykyään niin yleistä, että pelko niiden väärinkäytöstä on jopa hälventynyt. Osasyynä tähän on yksittäisen henkilön rajoitettu mahdollisuus kontrolloida omia tietoja. (Noyes 2015.) Suurten datankerääjien mahdollisesti rikolliset toimet käsitellään kuitenkin eri lainsäädännön, kuin yksityiselämää koskevan tiedon levittämisen kautta. Henkilökohtaista dataa voi kerätä kuka tahansa ja kerran vahingossa verkkoon vuodettu puhelinnumero tai osoite on mahdotonta poistaa kokonaan muiden silmiltä. Toisen henkilökohtaisten tietojen hallussapito johtaa yksityiselämää koskevan tiedon levittämiseen, kun totuudenmukaista, mutta henkilöä loukkaavaa materiaalia tuodaan esille. (Traficom 2011.)

Yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen ei ole yleinen rikos. Vuodesta 2010 alkaen viranomaisen tietoon on tullut joka vuosi alle 500 tapausta. Perusluonteista eli törkeää yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä esiintyy vielä harvemmin. Luvut liikkuvat vuositasolla kymmenissä, kymmenen vuotta sitten oli tavanomaista, ettei tapauksia tullut viranomaisen tietoon lainkaan. Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämiseksi ei lasketa sellaisen yksityiselämää koskevan tiedon esittämistä politiikassa, elinkeinoelämässä tai julkisessa virassa toimivasta, joka voi vaikuttaa tämän toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä, jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi. Jos yksityiselämää loukkaavassa tiedon levittämisessä aiheuttaa merkittävää kärsimystä tai erityisen suurta vahinkoa asianomistajalle, tai rikos on kokonaisuutena arvostellen törkeä, tuomitaan rikoksentehtäjä sakkoon tai vankeuteen enin-

tään kahdeksi vuodeksi. Suurta kärsimystä tai vahinkoa voivat aiheuttaa esimerkiksi kiusantekotarkoituksessa nettiin ladattu, raskauttava videomateriaali tai halventava viesti. Oikeuskäytäntö yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisessä on vielä osittain nuorta eikä täysin aukotonta, joten syytteiden määrä on tois-
taiseksi ollut alhainen. Yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen perustuu to-
denmukaiseen tietoon, mutta se lasketaan arkaluontoiseksi, yksityiselämän suo-
jaan kuuluvaan piiriin. Näitä ovat esimerkiksi seksuaalinen suuntaus, vapaa-ajan
vietto, taloudellinen tilanne tai sairaudet. (Lavonen asianajotoimisto 2015.)

Kunnianloukkaus ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ovat eri käsit-
teet, joista rangaistaan erikseen. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen
perustuu aina paikkansapitävän tiedon levittämiseen, toisin kuin kunnianlouk-
kaus. Tiedon todenperäisyys on tärkein ja suurin ero näiden asianomistajarikos-
ten välillä. Toisin sanoen kunnianloukkauksessa kyseessä on valheellinen tieto,
esimerkiksi yksityishenkilön terveystietojen valheellinen levittäminen. Mikäli yksi-
tyishenkilön terveydentilaa koskevat tiedot ovat paikkaansa pitävät, on kyseessä
yksityiselämää loukkaavan tiedon levitys. Käsitteissä ilmenee myös poikkeuksia,
sillä kunnianloukkaukseksi voidaan laskea myös todenperäiseen tietoon pohjau-
tuva, toista halventava ilmaus muun muassa loukatun rodusta. (RL 39/1889.)

2.6 Kunnianloukkaus mediassa

Kunnianloukkaukset mediassa ovat lisääntyneet lukuisista syistä. Keskustelua
kommentoinnillaan herättävät henkilöt eivät ole rajoittuneet pelkästään yksityis-
henkilöihin, vaan alatyylisiä ja tyyliiltään sopimattomia vihjauksia voi kuulla myös
julkisuuden henkilöiden suusta. Osa tapauksista perustuu vilpittömään viestintään,
jonka tarkoituksena on ollut huumori tai satiiri. Vapaaehtoisesti anonyymi-
missä verkossa, jossa eleet ja ilmeet eivät aina välity, on väärinymmärryksille
paljon tilaa. (Forss 2014.)

Huumoria sanotaan vaikeaksi lajiksi, jonka tarkoitus on tarjota positiivisia koke-
muksia katsojalle. Mediaviestien, kuten internet-meemien tai tekstien tulkitsemi-
nen on henkilökohtaista, joten myös hauska tarkoitettu sisältö voidaan katsoa
loukkaavaksi ja ärsyttäväksi. Suhtautumiseen vaikuttavat myös katsojan omat
kokemukset sekä asiayhteys. Sisällön tulkitsemiseen vaikuttavat sen jakanut

taho sekä sanoma. Huumorisisältöön on yleensä myös naamioitu manipulaatioyrittäjiä. Satiirin on taas tarkoitus pilkata tai tehdä naurunalaiseksi. Satiiri on tietynlaista moraalista viestintää, joissa kohteena ovat yleensä yhteiskunnalliset ongelmat. Satiirin tyylikeinoja voivat olla muun muassa liioittelu, ironia tai parodia. (Mediakasvatusseura 2017.) Trollien, eli sosiaalisessa mediassa tahallaan provosoivien tahojen kirjoittelu ja muu ilmaisu sekoitetaan joskus satiiriksi. Satiiri johtaa usein lukijaa harhaan, sillä tarkoituksien tunnistaminen viestin sisällöstä on haasteellista. Satiiri tai muu itseironinen viesti aiheuttaa väärinymmärryksiä, sillä satiirin tyyliin kuuluu, että aggressiivinen tai pilkallinen teksti kirjoitetaan tyyliin, jossa kirjoittaja vaikuttaisi olevan tosissaan. Tästä syystä tarkoituksellisesti pahaa mieltä, kuten vihapuheita sisältävät tekstit voidaan joskus nimetä väärin satiiriksi. Tällä pyritään peittelemään loukkaavan viestin tarkoituksia. Esimerkiksi rasistisen tekstin nimeäminen huumoriksi ylläpitää vihapuheen jatkumoa sekä suvaitsemattomuutta. (Tieteen termipankki 2020.)

Opinnäytetyötutkimukseen vastanneista lähes 70 prosenttia vastanneista on ollut asianosaisena kunnianloukkaustapauksessa. Jopa 60 prosenttia kunnianloukkaustapauksessa asianosaisena olleista koki, ettei lopputulos ollut oikeudenmukainen. Yli 80 prosenttia vastanneista tuntee media-alan ammattilaisen, joka on ollut mukana kunnianloukkaustapauksessa. Näistä tapauksista suurin osa, lähes puolet on päättynyt niin, että vastaaja on kokenut sen epäoikeudenmukaiseksi. Suuri tyytymättömyys kunnianloukkaustapauksissa kertoo muun muassa lainsäädännön aukoista. Suurin osa kyselyyn vastanneista koki, että rikoslaki vaatii päivittämistä erityisesti rikoksen täyttymisen tunnusmerkistön sekä kovempien rangaistusten suhteen.

2.6.1 Kunnianloukkaus sosiaalisessa mediassa

Kunnianloukkaus sosiaalisessa mediassa voi johtaa hyvin kauaskantoisiin vaikutuksiin, sillä tieto leviää nopeasti ja voi tavoittaa suuria joukkoja. Sosiaalisen median sisältöä on vaikeaa poistaa täysin ja esimerkiksi Facebook-sovellus toimii siten, että eri hakukoneet voivat hakea henkilöön liittyviä tietoja omaan tietokantaansa. Näin ollen loukkaavan materiaalin poisto on haasteellista. (Lavonen asiantuntijatoimisto 2015.)

Visuaalinen, loukkaava sisältö kuvapalveluissa, esimerkiksi Instagramissa voi olla hyvinkin raskauttavaa, mutta levittäjien henkilöllisyys pysyy yleensä tuntemattomana erilaisten valetilien kautta. Sosiaalisessa mediassa loukkaavasta sisällöstä on aina viime kädessä vastuussa loukkaavan sisällön jakaja, eli yksityishenkilö, ryhmä tai jokin muu tilin ylläpitäjätaho.

Opinnäytetyötutkimuksen sekä monipuolisen mediamateriaalin perusteella media-alan ammattilaiset joutuvat kunnianloukkauksen kohteeksi tai syyllistyvät siihen huomattavasti eniten sosiaalisessa mediassa. Lehtiprinttien verkkoversiot ovat vapaasti kaikkien kommentoitavana sekä tekstien ja sisällön jakaminen käy helposti. Sosiaalisen median palvelut antavat mahdollisuuden media-alan ammattilaisten siviilikommentointiin, joka voi aiheen mukaan venyttää journalistin eettistä ohjeistusta. Uutissisältöä, joka jakaa tietoa yksittäisestä henkilöstä tai ryhmästä, voivat myös journalistit kommentoida siviilitiliensä välityksellä, mutta omien mielipiteiden esilletuomisessa on kiinnitettävä huomiota eettisiin ohjeisiin sekä mahdolliseen jääviyteen, joka syntyy, jos sisältö on kommentoijan omaa sisältöä. Jääviys ei suoraan sisälly journalistin eettisiin ohjeisiin, mutta siihen viitataan vahvasti erilaisin ohjeistuksin. Myös journalistin sekä hänen edustamansa tahon uskottavuus voi kärsiä, jos hän virallisen sisällön ohella jakaa eriäviä mielipiteitä siviilikanavissaan. Opinnäytetyötutkimuksen mukaan noin 65 prosenttia vastanneista on kokenut vapaa-ajalla julkaistun materiaalin herättävän vahvaa negatiivista huomiota. Tällaista materiaalia ovat muun muassa blogikirjoitukset, sosiaaliseen mediaan lisätty materiaali ja muu siviilinäkökulmasta tuotettu materiaali.

2.6.2 Kunnianloukkaus poliittisessa mediassa

Eryteisesti politiikassa vaikuttavat henkilöt ovat käyttäneet provosoivia puheenvuoroja samanhenkisiä kannattajia tavoitellakseen. Kommentit ja puheenvuorot ovat myös kohdistuneet henkilöihin, joiden toiminnasta poliitikot ovat erimielisiä. Kommenttien ja puheenvuorojen kohteeksi on joutunut myös media-alan edustajia. Sosiaalisessa mediassa, Twitter-mikroblogipalvelussa, erityisesti kansainedustaja Jani Mäkelä tunnetaan vahvoista kommenteistaan. Mäkelä itse kokee, että vain harva uskaltaa lähteä keskustelemaan ja provosoimaan, vaan hiljenevät mieluummin. (Länkinen 2018.)

Joulukuussa 2018 Mäkelä nimitti televisiossa haastateltua tutkijaa sirkuspelleksi pitkän Twitter-mikroblogipalvelussa jatkuneen sanaharkan jälkeen. Aiemmin lokakuussa hän nimitti useaa kansalaista nuijaksi heidän mieltymyksiinsä perustuvien tekojen perusteella. (@JaniMakelaFi 2018.) Loppuvuodesta 2019 europarlamentaarikko Laura Huhtasaari teki tutkintapyyynnön kansainedustaja Mikko Kärnästä, joka oli luonnehtinut Huhtasaarta keskitysleirin vartijaksi. Poliisi totesi, ettei tapaus täytä kunnianloukkauksen merkkejä vaan Kärnä viittasi tekstissään Huhtasaaren poliittiseen toimintaan. (Neuhum 2019.)

Poliittiset kannanotot ja mielipiteet koskevat vahvasti media-alan ammattilaisia, sillä he julkaistujen uutisten kautta tuovat mielipiteitä ja arkaluontoisia asioita yleisön esille. Media-alan ammattilainen voi joutua maalitauluksi toimiessaan jutun julkaisijana. Eri mieltä asiasta oleva yleisö sekä henkilöt, joita uutisointi koskee, voivat esimerkiksi vainota kirjoittajaa tai syyttää tätä valehtelusta. Toimittaja Jessikka Aro on muun muassa Venäjän verkkopropagandasta kirjoittamiensa vuoksi joutunut häirinnän kohteeksi. (Thuneberg 2019). Aron mukaan häntä vastustivat ja mustamaalasivat erityisesti yhteiskuntatieteilijä Johan Bäckman sekä MV Median perustaja Ilja Janitskin. Molemmat ovat olleet politiikassa aktiivisia sekä pyrkineet muun muassa eduskuntaan. (Oikeusministeriö 2011; STT 2019.)

Vuoden 2020 alussa Helsingin poliisin ylikomisario Jari Taponen teki rikosilmoituksen häneen kohdistuvasta, kansainedustaja Ano Turtiaisen kirjoittamasta tv-tivistä, jossa komisariota luonnehditaan munattomaksi nillittäjäksi. Turtiainen puolustautui perustelemalla, että perusoikeudella ei voi loukata toista perusoikeutta. Turtiainen tarkoitti näillä oikeuksilla sananvapautta sekä todellisessa maailmassa että mediassa. (Hemmilä 2020.) Muutamia kuukausia myöhemmin Turtiainen sai julkaisukiellon Facebookiin. Verkkoartikkelin mukaan Turtiainen kokee, että verkossa toimii ilmiantajaryhmiä, jotka olisivat toimillaan aiheuttaneet kiellon. Hän korostaa, ettei kyseisellä sosiaalisen median alustalla olisi käyty virallisia keskusteluja, vaan lähinnä keskusteltu aikatauluista. (Suomen Uutiset 2020.)

Poliitikot ovat myös halventavasti kommentoineet toisten politiikan edustajien toimintamalleja tai lausuntoja. Perustuslain 3 luvun 31 pykälä määrää kansainedustajan puhevapaudesta ja esiintymisestä, että hänellä on oikeus osallistua sekä

ilmaista mielipiteensä kaikissa käsiteltävänä olevissa asioissa sekä niiden käsittelyssä. Kansainedustajan tulee myös esiintyä arvokkaasti ja muita henkilöitä kunnioittaen. Kansainedustaja, joka rikkoo käyttäytymisetikettiä, joutuu puhemiehen nuhtelemaksi ja asiasta tehdään huomautus. Puhemies voi myös määrätä kansainedustajaa vaikenemaan käsiteltävän asian suhteen. Jatkuva asiaton käytös voi johtaa varoitukseen eduskunnan puolesta ja kansainedustaja voidaan pidättää enintään kahdeksi viikoksi virastaan. Pidättämisen aikana kansainedustaja ei saa osallistua eduskunnan istuntoihin. (PerL 3:31.)

Valehtelusta syyttäminen on eduskunnassa ehdottomasti kiellettyä, mutta sosiaalinen media on tarjonnut alustan kommentoinnille. Syyskuussa 2017 kansainedustaja Mauri Pekkarinen nimitti kansainedustaja Simon Eloa valehtelijaksi. (@PekkarinenMauri 2017.) Tapahtuman jälkeen Pekkarinen tarkensi, että viesti on voimassa ainoastaan eduskuntatalon ulkopuolella, eikä näin ollen koske työajalla ja -paikalla tapahtuvaa toimintaa. Lausunnollaan Pekkarinen halusi tarkentaa, ettei valehtelusta syyttäminen kuulu parlamentaariseen puhetapaan. (Ijäs 2017.)

2.7 Verkon ja sosiaalisen median vaikutus kunnianloukkauksiin

Kunnianloukkausten määrä on kaksinkertaistunut 2000-luvulla, jota voidaan selittää sosiaalisen median suosittuuden vuoksi. Sosiaalinen media voi alentaa kynnystä loukkaavan sisällön kirjoittamiseen, mutta se myös lisää väärinymmärrysten määrää, kun ilmeet ja eleet viestimisestä puuttuvat (Forss 2014). Suuren yleisön tavoittelussa verkossa kuka vain voi julkaista mitä tahansa. Vapauden myötä julkaisijan vastuu julkaisustaan korostuu. Jokainen materiaalia verkossa julkaiseva on vastuussa omasta toiminnastaan. Esimerkiksi verkkosivun ylläpitäjä on aina vastuussa sivuston sisällöstä, vaikka sivulle kommentointi olisi vapaata. (Mäkinen 2006, 112.)

Vuonna 2019 Suomessa internetiä käytti päivittäin 83 prosenttia väestöstä. 16–44-vuotiaista internetiä käyttivät kaikki, 45–54-vuotiaista 98 prosenttia, 55–64-vuotiaista 96 prosenttia, 65–74-vuotiaista 80 prosenttia ja vanhimmasta ikäryhmästä, 75–89-vuotiasta internetin käyttäjiä oli 41 prosenttia. Eniten internetiä käytettiin vuonna 2019 sähköpostien lähetykseen ja vastaanottoon, pankkiasioiden

hoitoon sekä palveluita ja tavaroita koskevaan tiedonhakuun. Verkkolehtien ja televisioyhtiöiden uutissivujen luku sekä yhteisöpalvelujen seuraaminen olivat myös kymmenen suosituimman käyttötarkoituksen joukossa. (Ficom 2019.) Verkossa tapahtuvan kunnianloukkauksen katsotaan yleensä olevan lievempää, kun kasvotusten tapahtuva kommunikaation. Tämän vuoksi ilmoitetut kunnianloukkaustapaukset päätyvät harvoin tarkempaan käsittelyyn. Osasyynä on myös Suomen rikoslaki, jonka sisällössä ei ole erityisiä mainintoja sosiaaliseen mediaan ja verkkomateriaalin kommentointiin liittyvissä asioissa. (Latvala-Teikari 2018.)

3 Sananvapaus

Vuonna 2012 Yhdistyneet kansakunnat, YK, käsitteli sananvapautta ensimmäistä kertaa internetiin liittyen. YK:n ihmisoikeusneuvoston linjauksen mukaan kaikilla tulee olla yhtäläiset oikeudet todellisen maailman lisäksi myös internetissä. Päätöslauselma koskien internetin sananvapautta hyväksyttiin maiden välillä yksimielisesti. (Kaleva 2012.)

Sananvapaus on merkittävänä osana Euroopan ihmisoikeussopimusta (SopS 18–19/1990). Sananvapauteen kuuluu mielipiteen pitämisen mahdollisuus sekä sen ja muiden tietojen vapaa, alueellisista rajoista riippumatta. Suomen perustuslaki (731/1999, 12 §) määrää, että jokaisella on sananvapaus, joka käsittää oikeuden vapaaseen ja esteettömään tiedon vastaanottamiseen sekä levitykseen. Sananvapauteen kuuluu neljä oikeutusperustetta, jotka ovat totuuden etsiminen, itsensä toteuttaminen, demokraattinen osallistumisoikeus sekä viranomaisten valvonta. Oikeutusperusteet edustavat kollektiivista hyvää itsensä toteuttamista lukuun ottamatta, joka painottuu yksilön vapauteen. (Neuvonen 2012, 38–40.)

3.1 Sananvapauden perussäännös

Sananvapauden merkitys on muuttunut hallituksen perustuslain perusoikeussäännösten muuttamista käsittelevässä hallituksen esityksessä. Esityksen mukaan sananvapauden perimmäisenä tarkoituksena on antaa jokaiselle oikeus

muodostaa oma mielipide tai avoin keskustelu, joukkoviestinnän vapaa kehittyminen sekä mahdollisuus ilmaista kritiikkiä vallankäyttöä kohtaan. Sananvapaus on poliittinen oikeus, joka antaa turvaa yksilön luovuuteen itseilmaisussa sekä toiminnassa. Sananvapaus on turvattu riippumatta siitä, kuinka sen ilmaisee, eli se ei ole sidoksissa viestinnän tyyliin tai muotoon. (HE 309/1993).

Sananvapauden riippumaton luonne tekee siitä hyvin avoimen ja laajan oikeuden, siksi sen tyhjentävä määrittely on haasteellista. Sananvapauden luonteen vuoksi sen määrittely yksittäisen henkilöiden välillä voi olla poikkeava eriävien mielipiteiden vuoksi. Myös rikoslaki antaa vain suuntaviivoja määrittelyssä, joka aiheuttaa väärinkäsityksiä. Sananvapauden rajoittamiselle on pystyttävä esittämään lakiin pohjautuva peruste ja sen voidaan katsoa olevan sallittua, jos sitä ei ole erikseen kielletty. (Tiilikka 2008, 24–25.) Informaatioyhteiskunnassa suurimmat haasteet ovat sananvapauden turvaaminen sekä yksityisyydensuoja. Verkkoviestinnässä sananvapauden, yksityisyyden sekä arkaluontoisen viestinnän suojan on toteuduttava ja näin tarjottava kaikille samanarvoisen pohjan viestintään. (Ollila, 2002, 430.)

Laissa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (2003/460) käsitellään vahvasti sananvapautta ammattimaisen sisällönjulkaisun kautta. Päätoimittajarikkomus (4:13 §) käsittelee vastaavan toimittajan tahallaan tai tahattomasti tekemää laiminlyöntiä johtamis- ja valvontavelvollisuuden suhteen. Tuomittu tuomitaan päätoimittajarikkomuksesta sakkoon. Laissa käsitellään myös viestin laatijan sekä julkaisijan lähdesuojaa. Julkaisevilla tahoilla on oikeus pitää viestin sisältämä lähdetieto salaisena. Viestin laatija voi myös olla anonyymi. (SananvapausL, 4:13-16 §.)

Verkkoviestin jakamisen keskeyttämismääräyksen mukaan syyttäjän, tutkinnanjohtajan tai asianomistajan hakemuksesta tuomioistuin voi määrätä julkaisijan tai ohjelmatoiminnan harjoittajan keskeyttämään verkkoviestin jakelun. Syynä keskeyttämiseen on, jos viestin sisällön perusteella on ilmeistä, että sen pitäminen jakelussa on rangaistavaa säädösten perusteella. Verkkoviestien luonteen vuoksi tuomioistuimen on käsiteltävä julkaisun keskeyttämiseen liittyvät hakemukset kii-

reellisinä. Keskeyttämismääräys koskee kaikenlaisia ammattimaisia verkkoviestejä, jotka sisältävät esimerkiksi erittäin arkaluontoista tai salaista tietoa tai loukkaavat yksityisyydensuojaa. (SananvapausL 4:18 §.)

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 63/1999 version 8 artikla määrää, että jokaisella on oikeus vapaaseen viestintään vastaanottajasta riippumatta. Vapaaseen viestintään kuuluu myös yksityisen kirjeen, puhelun tai muun luottamuksellisen viestin salassapito, eikä sitä saa loukata. Ainoastaan lainsäädännöllä yksityisyys voidaan kumota, esimerkiksi yleistä turvallisuutta tai kotirauhaa uhkaavissa tilanteissa, joihin liittyy rikoksen tutkintaa, oikeudenkäyntiä tai turvallisuuden tarkastaminen (EIS 8 artikla).

Sananvapauslain säännökset ovat välineneutraaleja, eli ne soveltuvat samanlaisina jokaiseen joukkoviestinnän muotoon, riippumatta tallennus-, julkaisu- tai jakelutekniikasta. Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä kuitenkin määrää, ettei sitä saa demokraattisessa oikeusvaltiossa soveltaa yksityishenkilön viestintään enempää kuin on välttämätöntä. (SananvapausL 460/2003).

3.2 Oikeuskäytäntöä

Korkein oikeus käsitteli tapauksessa 2014:89 kirjoittajan kotisivuilla julkaistua materiaalia kahdesta henkilöstä, joka sisälsi kunniaa loukkaavia väitteitä. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnästä annetun lain nojalla kärjäoikeus määräsi kirjoittajan poistamaan kaikki kahden henkilön kunniaa loukkaavat väitteet sekä tuomitsi kirjoittajan sakkorangaistukseen. Kirjoittaja valitti hovioikeuteen, josta hän ei saanut jatkokäsittelylupaa. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että kirjoittajan kuului saada valittaa päätöksestä ja näin määräsi asian palautettavaksi hovioikeuteen uudelleen käsittelyyn. (KKO 2014:89.)

Uudelleen käsittelystä huolimatta valheelliset tiedot sekä perätön lausuma, joka oli levitetty julkiseksi, olivat omiaan lainrikkomuksen täyttymisestä. Kirjoittajan julkaisemat valheelliset väitteet eivät kuulu sananvapauteen ja näin kirjoittajalle annettu sakkorangaistus sekä vaatimus poistaa asiaton teksti olivat oikeutetut.

Ennakkopäätöksessä 1991:116 lehden päätoimittaja julkaisi markkinoista kertovassa artikkelissa kepeätyylinen virkkeen muka vanhentuneista elintarvikkeista,

muun muassa suklaasta. Lioittelevan materiaalin ei katsottu häiritsevän suklaata myyneiden tahojen elinkeinoa eikä päätoimittajan katsottu tahallisesti syyllistyneen tekoon, joten syyte julkisesta herjauksesta hylättiin. Raastuvanoikeus taas olisi tuominnut päätoimittajan päiväsakkoon, mikä kuitenkin kumottiin Korkeimman oikeuden ratkaisussa, tosin ristiriitaisella lopputuloksella. (KKO 1991:116.)

Päätoimittaja olisi pitänyt tuomita sakkoon, jos kyseessä olisi ollut neutraalisävyisempi artikkeli. Kyseinen artikkeli käsitteli vapaa-ajan perhetapahtumaa, joka oli kokonaan kirjoitettu samankaltaisella tyyllillä ilman pyrkimystä mainostaa tai saattaa tuotteita negatiiviseen valoon. Artikkelin tarkoituksena oli enemmänkin huumorimielessä tuoda esille markkinoiden elinkeinoharjoittajien pitkä työura sekä monivuotinen esiintyminen markkinoilla.

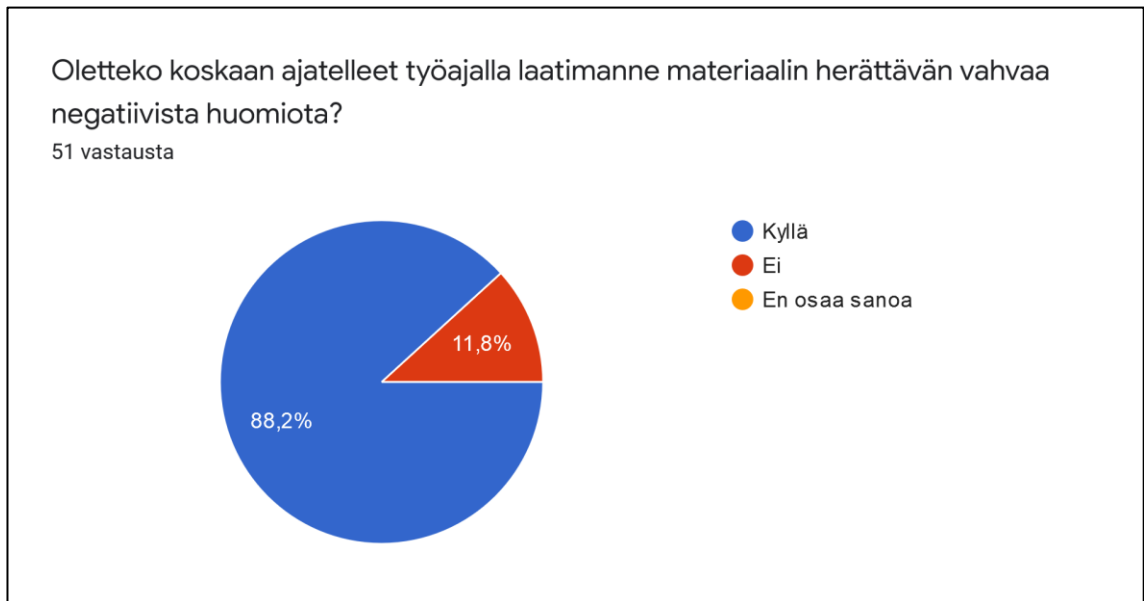
4 Media-alan ammattilaisten näkökulma

Uutistyo perustuu yleisön oikeuteen saada tietoa, joka kuuluu keskeisenä osana sanavapauteen. Tutkivassa työssä media-alan ammattilaisten, kuten toimittajien sananvapauden käyttöön kuuluu aina vastuu. Media-alan työntekijän työtä ohjaavat lait, journalistin ohjeet sekä Suomen Tietotoimisto STT:n omat eettiset säännöt. Vaikka vastuu on jokaisella sama, ovat rajat eri henkilöillä yksilölliset. (STT Tyylikirja) Väärinymmärrykset voivat johtaa esitutkintaan sekä tuomioon, vaikka syytetty on vahvasti uskonut työnsä oikeellisuuteen. Häilyvät rajat ovat työssä haaste, sillä eettisiä rajoja rikkovat aspektit saattavat heikentää työn laatua ja näin tarjota yleisölle rajatumpaa tietoa. Media-alan ammattilaisten laatima materiaali tulee kirjoittaa puolueettomasti, jonka pohjalta yleisö voi luoda omat päätöksensä asian suhteen. Kunnianloukkaukset ovat nykyään arkipäivää ja alatyylisiä materiaalia julkaistaan niin pienellä kynnyksellä, että arviointikyvyn heikkene- mistä tulisi aina tarkastella tapauskohtaisesti ottaen huomioon aiheen taustat.

4.1 Kunnianloukkaus media-alan ammattilaisten virallisissa teksteissä

Sosiaalinen media on välttämätön työkalu media-alan ammattilaisten liiketoiminnan harjoittamisessa. Sen arvo työvälineenä korostuu jatkuvasti, jonka vuoksi sen ammattilaiskäytössä on oltava jatkuvasti tarkempi. (STT Tyylikirja.)

Kuvassa 1 esitellään tutkimustulos koskien media-alan ammattilaisten mielipidettä oman materiaalin suhteen.

Kuva 1. Media-alan ammattilaisten mielipide vapaa-ajalla julkaistun materiaalin johtamisesta negatiiviseen huomioon

Vahvaa negatiivista huomiota voi saada osakseen sisältö, joka on ristiriidassa enemmistön mielipiteen kanssa tai käsittelee mielipiteitä jakavia aiheita, kuten seksuaalivähemmistöjen oikeuksia tai maahanmuuttajien ja kirkon asemaa. Myös yksittäisen henkilön arvostelua koskevat viestit voivat herättää vahvoja vastalauseita yleisöltä. Kunnianloukkaustapaus voi alkaa myös inhimillisten virheiden seurauksena. Vilpittömästi julkaistut, valheellisia väittämiä sisältävät otsikot ja sisällöt voivat loukata sisällön kohteen kunniaa.

Helsingin Käräjäoikeus tuomitsi Helsingin Sanomat -uutismedian törkeästä kunnianloukkauksesta koskien Espoon entistä liikuntajohtaja Alexander Holthoeria. Tuomio koskee vuonna 2006 julkaistua materiaalia, jossa lehti väittää Espoon kaupungin ostaneen konsulttityön ilman kilpailutusta Holthoerin edustamalta opilaitokselta. Syytetyiksi joutuivat lehden tuottajavuorossa ollut toimittaja sekä jutun kirjoittaja. Kävi ilmi, että otsikon, joka johti syytteeseen, oli laatinut toinen toimittaja, joka oli ollut samassa vuorossa syytetyn toimittajan kanssa. Jutun kirjoittaja vapautettiin syytteistä ja vastuu jäi tuottavalle toimittajalle, joka Helsingin Sanomia edustaen tuomittiin korvaamaan Holthoerille korvauksia. Päätoimittajaa ei syytetty, sillä vuodesta 2004 lähtien voimassa olleen uuden sananvapauslain

myötä päätoimittaja ei enää ole vastuussa lehdessä julkaistusta lainvastaisesta sisällöstä, ellei hän ole muutoin laiminlyönyt valvomisvelvollisuuttaan. (Passi 2008.)

Media-alan ammattilaista voidaan syyttää kunnianloukkauksesta myös, jos hän ei ole oikaissut tekstiään pyynnöstä huolimatta. Pyyntöä esittää yleensä tekstissä esiintynyt henkilö. Tekstissä voi esiintyä virheitä, jotka voidaan yleensä todistein oikaista tai tietoja, joiden julkaisuun tekstissä esiintynyt henkilö ei ole antanut lupaa. Ylen toimittaja Sara Rigatelli julkaisi vuonna 2018 laajan tekstin ohjaaja Aku Louhimiehestä. Tekstissä useat näyttelijät kertovat työkokemuksistaan Louhimiehen kanssa. Lukuisia negatiivisia väitteitä sisältäneestä tekstistä aiheutui Louhimiehelle ansionmenetystä ja 2019 poliisi käynnisti esitutkinnan asiasta. Louhimies syyttää Rigatellia törkeästä kunnianloukkauksesta. Ankaroitamisperusteena toimii Louhimiehen pyyntö oikaista tekstin väitteitä saamatta siihen kuitenkaan mahdollisuutta. (Ranta & Lapintie 2019.)

4.2 Kunnianloukkaus media-alan ammattilaisten siviiliteksteissä

Provosoivat ja kansalaisia lietsovat mielipiteet päätyvät useimmiten median käsittelyyn. Media-alan ammattilaisia sitovat Suomen lait ja keskusteluun tulisi osallistua niiden puitteissa. Huomionarvoista on, että työ- ja yksityisidentiteetti sekoituvat aina jossain määrin. Julkisuuden henkilöinä edustajat joutuvat useasti tarkempaan tarkasteluun heidän siviilijulkaisuihinsa liittyen. Vuoden 2019 keväällä toimittaja Johanna Vehkoo tuomittiin kunnianloukkauksesta sakkoihin. 15 päivän päiväsakon perusteena oli arvostelu kaupunginvaltuutettu Junes Lokkaa kohtaan. Vehkoo oli julkaissut vuonna 2016 Facebook-kirjoituksen, jossa hän nimitti Lokkaa muun muassa rasistiksi, natsiksi ja natsipelleksi. Oikeus katsoo, että arvostelu kohdistui Lokkaan henkilönä, eikä poliitikkona. Tuomiota ei lieventänyt kirjoituksen julkaiseminen rajatulle joukolla. Vehkoon tapaus on esimerkki siitä, etteivät sosiaalisen median yksityisyysasetukset suoraan ratkaise tapauksen tarkastelun näkökulmaa. Sisällön julkaisemista siviiliteksteissä arvioidaan samoilla perusteilla kuin uutistekstejä. Ratkaisua on pidetty kohtuuttomana ottaen huomioon Lokan Vehkoota kohtaan tapahtuneesta, systemaattisesta häiriökäytöksestä. Journalistiliiton puheenjohtaja Hanne Ahon mukaan tuomio yllyttää ja roh-

kaisee kansalaisia asiattomaan käytökseen internetissä. Hän kokee, että tämänkaltaiset tapaukset ovat omiaan vaikuttamaan toimittajiin sekä toimittajien aihevalintoihin. (Pinola & Jäntti, 2019.)

Media-alan ammattilaisten jyrkät kannanotot siviilissä voivat tehdä jääviksi kirjoittaa ammattitekstiä kyseisestä aiheesta. Vahvat, lainsäädännön rajoissa ilmaistut mielipiteet esimerkiksi erilaisten hankkeiden rahoituksista voivat horjuttaa saman kirjoittajan samasta aiheesta kirjoittamien ammattitekstien puolueellisuutta. Myös omaan työhön liittyvien, väärin tietojen oikaiseminen mediaan voi johtaa jääviyteen. Kyseiset jääviyteen johtavat esimerkit korostuvat erityisesti esimiehen asemassa. (STT Tyylikirja.)

Kuvasta 2 ilmenee, että enemmistö vastaajista kokee vapaa-ajalla julkaistun materiaalin herättävän vahvaa negatiivista huomiota. Tulokset korreloivat toisiaan: rohkaistuminen joko työ- tai vapaa-ajan mediaviestinnässä on johtanut käytöksen muuttumiseen. Poliittisessa mediassa provokatiivisten ja vahvoja mielipiteitä herättävien henkilöiden viestintä on yleensä myös vahvaa sekä toisinpäin. Voidaan olettaa, että syy samankaltaiseen käytökseen löytyy samantalaisesta rohkaistumisesta, kun kyselytutkimukseen osallistuneilta media-alan ammattilaisilta. Kun vahvojen mielipiteiden esittäjä huomaa, että hänen viestintänsä tai puheensa eivät johda yleisön mielipiteen ilmaisua pidemmälle, on vaivatonta jatkaa samantilaista linjaa kaikenlaisessa viestinnässä.

Kuva 2. Media-alan ammattilaisten mielipide vapaa-ajalla julkaistun materiaalin negatiivisen huomion herättämisestä

4.3 Tutkimuksen eteneminen

Tutkimuskysymyksien laatiminen alkoi aiheeseen ja päätutkimuskysymykseen paneutumalla. Kysymyksissä oli myös syytä ottaa huomioon opinnäytetyön aiheen rajaus sekä mahdollisuus nopeaan ja yksinkertaiseen vastaamiseen. Ensimmäinen versio sisälsi lukuisia jatkokysymyksiä, sekä laajempia vastausmahdollisuuksia, jotka karsittiin pois lopullisesta lomakkeesta. Vastaajien omille mielipiteille oli lomakkeen lopussa vapaa sana -kohta, johon vastauksia tuli niukasti. Tämä todistaa, että avoimet kysymykset olisivat luultavasti vähentäneet lopullisten vastausten määrää. Lopullinen kysely sisälsi kaksi biografista kysymystä ja 17 aihetta käsittelevää kysymystä, joista pääkysymyksiä oli 11 ja tarkentavia kysymyksiä kuusi.

Tutkimuslomakkeet lähetettiin 20. maaliskuuta kymmenen suuren ja keskisuuren uutismedian päätoimittajalle. Nämä mediat olivat Iltalehti, Ilta-Sanomat, Yle ja Helsingin Sanomat sekä Kaakon Viestintä -konsernin Etelä-Saimaa, Itä-Savo, Kouvolan Sanomat, Kymen Sanomat, Lappeenrannan Uutiset ja Uutisvuoksi. Päätoimittajia kehoitettiin jakamaan sähköistä linkkiä henkilöstölle. Lisäksi linkin saivat yksittäiset, juuri valmistuneet tai juuri työelämään siirtyneet journalistit. Kysymyslomakkeisiin oli vastattava 20. huhtikuuta mennessä. Kyselyyn oli mahdol-

lista vastata vain kerran vastauksen lähettämisen jälkeen. Määräaikaan mennessä tutkimukseen oli vastannut 51 media-alan ammattilaista. Kolmen uutismedian edustaja kuittasi viestin. Vastauksien lukumäärän perusteella monet olivat kuitenkin jakaneet linkkiä eteenpäin. Suurin osa vastauksista saapui ennen huhtikuun alkua. Uutismedioiden edustajille ei laitettu muistutusviestiä, joka olisi luultavasti lisännyt vastausten määrää. Tutkimuksen tulos oli hyvin yhtenäinen jo vastausajan puolivälissä, joten tarvetta muistutukselle ei mielestäni ollut.

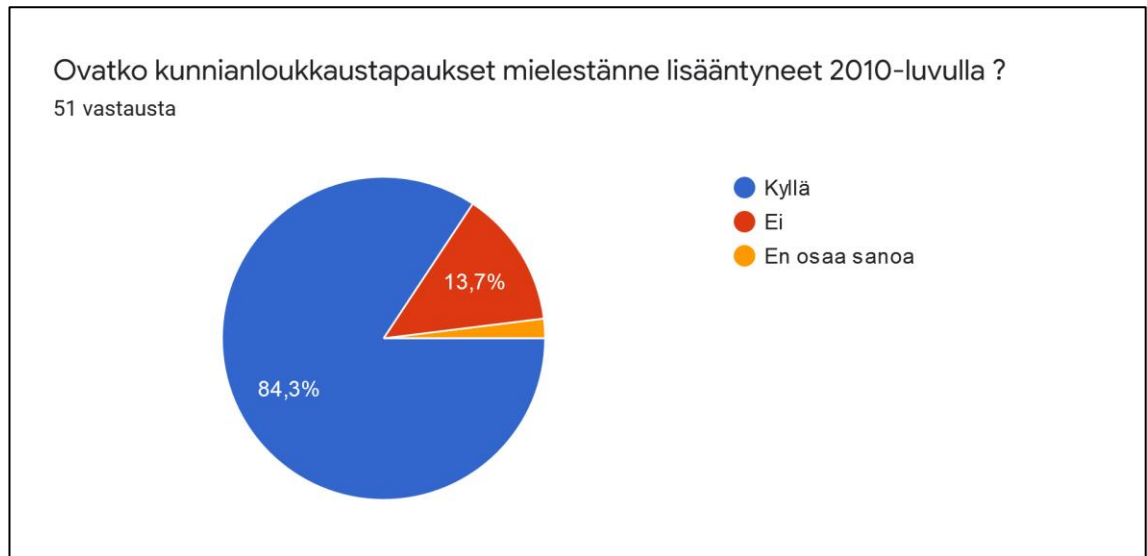
4.4 Tutkimuksen tulokset

Kysely toteutettiin anonyymina, mutta jokaiselta vastaajalta kysyttiin ikä sekä työkokemus alalla. Vastaajat edustavat tasaisesti jokaista ikäryhmää aina 18–24-vuotiaasta aina yli 55-vuotiaisiin henkilöihin. 18–24-vuotiaita oli 10, 25–34-vuotiaita 5, 35–44-vuotiaita 6, 45–54-vuotiaita 16 ja yli 55-vuotiaita 14. Eniten vastaajista, 27,5 %, oli yli 55-vuotiaita ja vähiten, 10 % vastaajista edusti ikäryhmää 25–34 vuotta. Työkokemus alalla jakautui tasaisesti juuri aloittaneista media-alan ammattilaisista yli 15 vuotta alalla olleisiin työntekijöihin. 13 vastaajan työkokemus on 0–5 vuotta, 6–10 vuotta alalla olleita on 11, 11–15 vuotta olleita 16 ja yli 15 vuotta olleita 11. Eniten vastaajia löytyi 11–15 vuotta alalla työskennelleistä, eli 31,5 %. Vähiten vastaajia, 22 %, oli sekä 6–10 vuotta että yli 15 vuotta alalla työskennelleistä.

Pitkä työkokemus hahmottaa median nykytilanteen selvemmin ammatillisesta näkökulmasta, kun tarkastelun kohteita löytyy myös ajalta, kun internetin ja sosiaalisen median käyttö on ollut vähäisempää. Koen, että alalla pitkään olleet pystyivät vastamaan suuremmalla todennäköisyydellä kaikkiin kysymyksiin myös omiin, konkreettisiin kokemuksiin peilaten. Vastaajien ikä- tai työkokemustiedot eivät vaikuttaneet vastausten yhtäläisyyksiin, vaan suurimmalla osalla vastaajista oli sama mielipide. Yhtä kysymystä lukuun ottamatta jokaisessa kysymyksessä suosituin vaihtoehto sai yli puolet äänistä. Runsaan osanottajamäärän vuoksi yleinen mielipide on hahmottunut selkeästi.

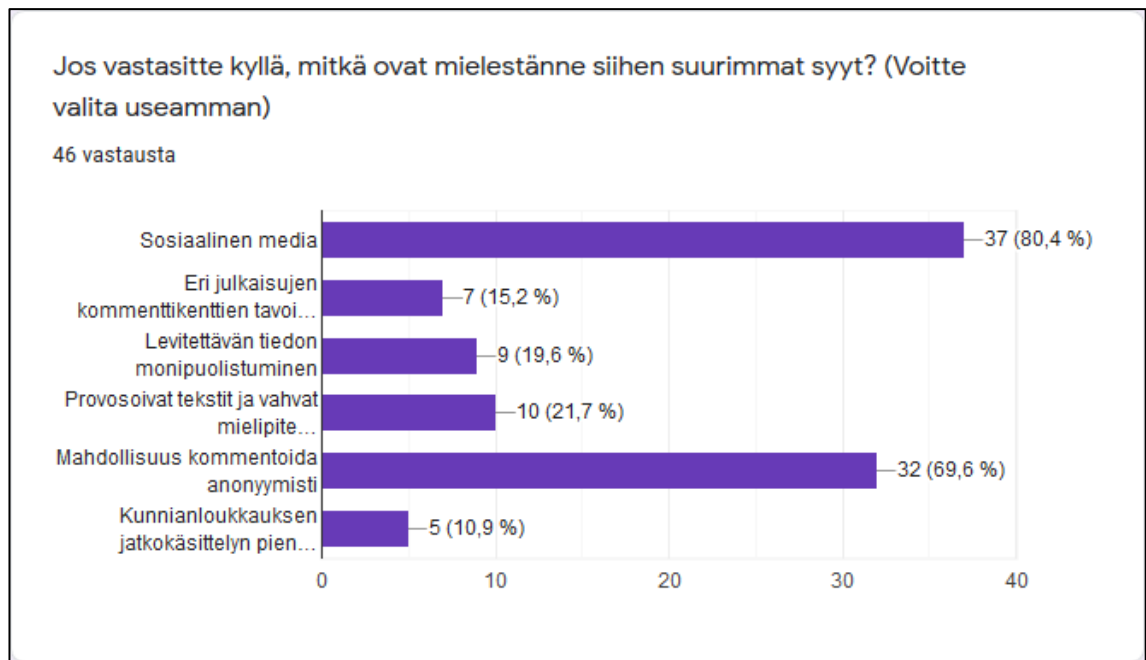
Kuvasta 3 ilmenee tutkimukseen vastanneiden mielipide kunnianloukkaustapausten lisääntymisestä 2010-luvulla. Tutkimuksessa lähes 90 prosenttia vastanneista, eli 43 vastaajaa koki, että kunnianloukkaustapaukset ovat lisääntyneet

2010-luvulla. Yksiselitteisen mielipiteen muodostus on ollut kysymyksen kohdalla vahva, sillä en osaa sanoa -väittämää on äänestänyt vain yksi henkilö. Tutkimuksessa kävi ilmi, että ennen internetin tuomia vaikutuksia kunnianloukkaustapaukset sekä muut asiattomat vihjailut ovat koskeneet muun muassa henkilön taloudellisia intressejä ja liiketoimia.

Kuva 3. Media-alan ammattilaisten mielipide kunnianloukkaustapausten lisääntymisestä 2010-luvulla

Kuvasta 4 ilmenee tutkimukseen osallistuneiden mielestä suurimmat syyt kunnianloukkaustapausten kasvuun. Näitä ovat sosiaalinen media, 37 vastaajaa, sekä mahdollisuus kommentoida anonyymisti, 32 vastaajaa. Eri julkaisujen kommenttikenttien tavoitettavuus sai 7 ääntä, levitetävän tiedon monipuolistuminen 9, provosoivat tekstit ja vahvat mielipiteet 10 ja kunnianloukkauksen jatkokäsittelyn pieni todennäköisyys 5. Tulos tukee tilastoja, sillä monet kunnianloukkaustapaukset keskeytetään juuri vastapuolen identiteetin puuttumisen vuoksi. Sosiaalinen media tarjoaakin lähes poikkeuksetta käyttäjilleen mahdollisuuden anonyymiyteen.

Kuva 4. Mielenpide kunnianloukkaustapausten kasvamisen suurimmista syistä

Suurin osa, 65 % eli 33 henkilöä ovat olleet asianosaisena kunnianloukkaustapauksessa. Lopuista vastaajista vain yksi ei osannut sanoa, onko ollut osallisena. Tämä kertoo tapauksien aloittamisten yksiselitteisyydestä. Jatkokysymyksessä, jossa tiedusteltiin mielipidettä lopputuloksen oikeudenmukaisuudesta, 21 vastaajaa eli 60 % ovat olleet tyytymättömiä lopputulokseen. 13 vastaajaa, 37 %, on taas ollut oikeudenmukaisen lopputuloksen kannalla. Vastaajista yksi ei ole osannut ottaa kysymykseen kantaa. 42 vastaajaa, 82,5 %, tietävät kollegan, joka on ollut asianosaisena kunnianloukkaustapauksessa. Näistä vastaajista 21, eli 47 % ovat sitä mieltä, että lopputulos on ollut epäoikeudenmukainen. 10, eli 22,5 % vastaajista ei ole osannut sanoa kantaansa.

Kyselyssä 68 %, eli 34 vastaajaa koki, että asiaton materiaali, esimerkiksi häirikköinti tai asiaton kommentointi rajoittaa omaa työtä. Kysymyksellä tutkittiin internetin voimaa media-alan ammattilaisiin kohdistuen. Media-alalla oman työn rajoittaminen tarkoittaa muun muassa vahvasti mielipiteistä riisuttujen materiaalien julkaisua, videoita ja valokuvia, joiden julkaisija uskoo herättävän negatiivista huomiota. Uutismediassa työn rajoittaminen voi kohdistua esimerkiksi käsiteltävän aiheen entistä neutraalimpaan ilmaisutapaan tai valokuviin, joista on rajattu pois negatiivisia mielipiteitä aiheuttavia elementtejä.

Noin 40 prosenttia vastanneista, 20 henkilöä, on kokenut uhkailua joko töissä tai vapaa-ajalla julkaistuun materiaaliin liittyen. Osalla vastaajista uhkailua on tapahtunut useammassa muodossa. 71 %, eli 17 myöntävästi vastanneista ilmoitti uhkailun tapahtuneen ainakin kirjallisesti nimimerkin takaa, eli anonyymisti. Puolet, 50 %, uhkauksista on esitetty julkisesti kirjallisessa muodossa ja 42 % vastanneista, 10 henkilöä, on joutunut myös suorasti tai epäsuorasti suullisen uhkailun kohteeksi. Epäsuorassa suullisessa ilmaisussa uhkaus on voitu esittää esimerkiksi kollegalle tai yleisölle. Suorat uhkailut on esitetty uhkailun kohteen ollessa läsnä. Omakohtaisten kokemusten lisäksi 28 vastaajaa, 54 %, tunsi ainakin yhden kollegan, joka on joutunut uhkauksen kohteeksi. Näiden uhkauksien vastaanottaminen on jakautunut lähes samalla tavalla, kuin vastaajien omakohtaiset uhkailukokemukset. Vastaajat kokivat, että anonyymejä, kirjallisia uhkauksia on saanut 21 kollegaa, eli 70 % ja sekä suullisia että julkisia kirjallisia uhkauksia molempia 12, eli 40 %.

4.5 Tutkimustulosten analysointi

Työn päätutkimuskysymys on, vaikuttaako yleistynyt median käyttö negatiivisesti media-alan ammattilaisten käyttäytymiseen mediassa. Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että vastaus on myönteinen. Media-alan ammattilaiset kohtaavat työssään uhkailua ja asiattomia mielipiteitä, jotka johtavat ongelmiin, kuten oman työn rajoittamiseen. Kunnianloukkaustapaukset media-alan ammattilaisten keskuudessa ovat yleisiä tutkimuksen perusteella. Henkilöt, jotka eivät itse ole olleet osana kunnianloukkaustapausta, tuntevat suurella todennäköisyydellä kollegan, joka on ollut osana tapausta. Tutkimuksessa ei tutkittu media-alan ammattilaisen roolia tapauksissa, vaan omakohtaisia kokemuksia asiasta.

Minusta on hälyttävää, kuinka moni koki asiattoman materiaalin rajoittavan työtä. Sananvapaus kuuluu ihmisen perusoikeuksiin ja varsinkin mediassa on hyvin tärkeää tuoda esiin mahdollisimman todenmukaista tietoa. Vastauksista voidaan päätellä, että tämä aspekti ei aina täyty, kun julkaisun takana olevan ammattilainen haluaa suojella itseään sekä lähimmäisiään. Asiattoman materiaalin vastaanottaminen voi olla samalla muistutus, millaista neutraalin uutistekstin tulisi olla ja samalla voidaan pohtia, onko tämä kynnyksilytynyt. Ensisijaisesti kenen-

kään ei kuuluisi vastaanottaa negatiivista tai kunniaa loukkaavaa materiaalia. Uskon, että suomalaisessa uutismediassa työ ei juurikaan rajoitu. Vuonna 2018 julkaistu Reuters-instituutin tutkimus osoittaa, että kaikista maista Suomessa uutisiin luotetaan eniten (Reuters 2018). Uutismedia nauttii luottamuksesta juuri laadukkaasta lähdemateriaalista sekä neutraalista kirjoitustyylistä vuoksi. Vuonna 2019 julkaistun, globaalin tutkimuksen mukaan, Suomi on maailman kolmanneksi vähiten korruptoitunut maa, joka osaltaan tukee uutismedian luotettavuutta (Transparency International 2019).

Uhkailujen määrä, jota media-alan ammattilaiset ovat kokeneet, on hyvin suuri. Erityisesti suulliset uhkailut ovat valtavirrasta poikkeavia, yleensä uhkailijat kirjoittavat netissä nimimerkin takaa. Media-alan ammattilaiset toimivat työssään suurimmaksi osaksi viestin jakajina, eikä varsinkaan uutismedian materiaaleissa esiinny omia mielipiteitä. Mielipiteitä tuodaan esille esimerkiksi kolumnien ja mielipidekirjoitusten muodossa. Media-alan ammattilaiset toimivat yleensä ensimmäisenä kontaktina, kun viestin sanomasta provosoitunut henkilö ilmaisee mielipiteensä materiaaliin liittyen, viestin tyylistä riippumatta. Tutkimuksessa ei kuitenkaan kartoitettu uhkauksien vakavuutta tai jatkuvuutta, joten tutkimustieto voi koskea myös tilanteita, joita joku toinen ei välttämättä koe uhkaaviksi.

Kyselyvastauksista löytyy ristiriitaisuus työn rajoittamisen ja negatiivisia mielipiteitä nostavan sisällön välillä. Noin 70 prosenttia koki, että asiaton materiaali, esimerkiksi asiaton kommentointi rajoittaa työtä. Kuitenkin valtaosa vastaajista, lähes 90 prosenttia koki, että heidän työajallaan laatima materiaali herättää vahvaa negatiivista huomiota. Moni kokee oman työnsä olleet rajoitettua julkaistavan materiaalin suhteen, mutta kuitenkin valtaosa kokee oman materiaalin herättävän vahvoja negatiivisia mielipiteitä.

Tutkimustulosten mukaan suurin osa media-alan ammattilaisista on ollut konkreettisesti osana kunnianloukkaustapausta ja yhä useampi tietää ainakin yhden tapauksen, jossa kunnianloukkaus on koskettanut kollegaa. Koen, että kunnianloukkaustapaukset ovat media-alalla hyvinkin yleisiä, mutta suurin osa näistä tapauksista koetaan viihdearvoltaan vähäpätöisiksi, eivätkä ne siksi koskaan päädy suuriin otsikoihin.

Voidaan todeta, että moni media-alan ammattilainen on julkaissut neutraalimpaa materiaalia, kun aluksi on ollut tavoite, suojellakseen itseään ja lähimmäisiään siitä mahdollisesti tulevalla negatiivisella huomiolla. Tuloksista käy myös ilmi, että moni kuitenkin kokee oman materiaalin herättävän vahvaa negatiivista huomiota sekä töissä että vapaa-ajalla. Voidaan tehdä johtopäätös, että media-alalla on huomattu, että aina joku provosoituu tai on toista mieltä julkaistun materiaalin suhteen, eikä materiaalin julkaisija voi tehdä asialle mitään, vaikka lopullinen materiaali olisikin neutraalimpaa kuin oli aluksi tarkoitus.

Työn tavoite on tarjota materiaalia asiasta kiinnostuneiden lisäksi myös ammattimaiseen käyttöön, esimerkiksi aiheen ja tulosten pohtimiseen media-alan tulevaisuuden sekä lainsäädännön suhteen. Työstä johdetut, mahdolliset jatkotutkimukset voivat käsitellä muun muassa media-alan ammattilaisten kokemien uhkailujen jatkuvuutta ja tarkentamista, konkreettisia oman työn rajoittamisen keinoja sekä omaa arviointia julkaistavaan materiaaliin kohdistuvista mielipiteistä.

5 Pohdinta

Sananvapaus on nykymaailmassa sekä uhka että mahdollisuus. Tämä pätee vahvasti media-alan edustajiin sekä heidän työ- että vapaa-aikaansa. Mielipiteen ilmaisu sekä oikeus viestintään luo peruspilarit argumentoivalle keskustelulle sekä tiedon kululle, mutta mahdollistaa myös tämän oikeuden väärinkäytön. Perusoikeudet ovat yksilöllä rajoittamattomat, mikä luo pohjan asiattomalle, jopa lakia rikkovalle toiminnalle. Perusoikeus ei oikeuta loukkaamaan toista perusoikeutta rajoittamattomuudesta huolimatta. Kansanedustaja Ano Turtiaisen lausunto Jari Taposen tekemään rikosilmoitukseen Turtiaisen kirjoittamaan tviittiin viitaten oli siis virheellinen. Turtiainen puolustautui perustelemalla, että perusoikeudella ei voi loukata toista perusoikeutta.

Vuoden 2020 alussa Helsingin hovioikeus hylkäsi sipoolaismiehen vaatimukset syyskuussa 2019 saatuun tuomioon. Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomittama mies oli kolmen vuoden ajan jakanut ja pitänyt verkkosivustolla esillä valheellisia tietoja toisesta miehestä. Viestit sisälsivät valheellisia tietoja ja vihjauksia, joiden mukaan toinen mies olisi väärentänyt kirjanpitodokumentteja sekä ka-

valtaneen edustamansa yhtiön rahoja. Sipoolaismies ei omasta mielestään syylistynyt rikokseen, sillä piti jakamiaan tietoja todenmukaisina. Käräjäoikeuden mukaan väitteistä oli aiheutunut merkittävää kärsimystä toiselle miehelle ja tuomitsi valheellisten tietojen jakajan 30 päivän ehdolliseen vankeusrangaistukseen, sekä maksamaan toiselle miehelle 35 tuhatta euroa törkeästä kunnianloukkauksesta sekä ansionmenetyksestä. Lisäksi mies joutui maksamaan oikeudenkäyntikuluja kymmenientuhansien eurojen edestä.

Kyseinen tapaus on Suomessa harvinainen, sillä kunnianloukkaukset päätyvät harvoin jatkokäsittelyyn. Internetin tuoma anonyymiys on suuri haaste saada selville viestien jakaja. Tapauksessa toisen miehen identiteetti oli selvillä, joka helpottaa rikoksen käsittelyä. Laaja-alainen, monta vuotta jatkunut valheellisten tietojen jakaminen on kuitenkin hyvin törkeää verrattuna kertaluonteiseen, asiattomaan kommenttiin. Moni perusoikeuksista nauttiva luuleekin, ettei yksi kerta voi vahingoittaa ketään ja jatkokäsittelyssä viestin voi vedota olevan huumoria. Yksittäiset viestit voivat kuitenkin loukata niiden kohteena olevaa henkilöä syvästi, jota voi olla vaikeaa hyödyntää rikosoikeudellisessa käsittelyssä. Siksi sipoolaismiehen tuomion voidaan katsoa olevan vähintäänkin perusteltu, sillä kyseessä ei ollut kertaluontoinen teko.

Media-alan ammattilaiset nauttivat perusoikeuksista muiden kansalaisten tavoin. Poliitiikan edustajat media-alan ammattilaisten tavoin ovat kuitenkin usein esillä internetissä ja sosiaalisessa mediassa jakamiensa viestien kautta. Media-alan edustajien viestit ovat työajalla useimmiten uutistekstejä, joita he laativat työseen. Niiden kautta kirjoittaja voi joutua silmätikuksi sekä negatiivisen kommentoinnin alaiseksi, vaikka kyse on vain puolueettoman tiedon levittämisestä. Poliitiikan edustajat taas ovat useimmiten esillä joko omien mielipiteidensä tai niistä uutisoinnin vuoksi. Mediassa tapaukset, joissa journalisti on joutunut materiaallinsa vuoksi poliitiikan edustajan silmätikuksi, eivät ole ennennäkemättömiä. Lisävahinkoa syntyy, kun edustajan kannattajat hyökkäävät journalistin kimppuun verbaalisesti joko omatoimisesti tai poliitiikan edustajan suorasta tai epäsuorasta kehotuksesta. Ihmisillä on suuri ryhmään kuulumisen tunne, jota voi ruokkia esimerkiksi ryhmän vihapuheella yhtä henkilöä kohtaan.

Internetissä harva kirjoitteli ymmärtää asiattoman tekonsa painoarvon. Kuten mainittu, yksikin kommentti voi aiheuttaa suurta vahinkoa kommentoinnin kohteelle. Media-alan ammattilainen voi joutua potentiaalisen hyökkäyksen kohteeksi jokaisen julkaisemansa uutisviestin kohdalla, useita kertoja uransa aikana. Kasvoton internet vääristää kommunikointia, kun vastapuolen reaktiot jäävät pimentoon. Kirjoittaja tekee aina tietoisin päätöksen jokaisen julkaisemansa viestin luonteesta, mutta tilannetta muuttaisi se, että kirjoittaja pystyisi konkreettisesti näkemään kirjoittelunsa tuloksen sekä reaktion, jonka se aiheuttaa. Lain säädännön heikko tietämys sekä nimimerkin taakse piiloutuminen vaikeuttavat myös inhimillisyyden syntymistä. Asiaton kommentointi vaikuttaa ihmisiin eri tavoin. Julkisuuden henkilö, joka on jatkuvasti joutunut pilkan ja huorittelun kohteeksi, on luultavasti tottunut haukkumiseen paremmin, kuin ei julkisuuden henkilö, joka ei ole aiemmin kohdannut asiattomia, itseensä kohdistuvia asiattomia kommentteja. Näin ollen yksityishenkilöllä voi olla huomattavasti alempi kynnyks viedä asiaa eteenpäin. Laki on kaikille sama, mutta käytännössä sen toteutuminen ontuu.

Suomessa kunnianloukkauksen rangaistuksena voi olla sakon lisäksi myös vankeusrangaistus. Vankeusrangaistus on vakavin mahdollinen sananvapautta rajoittava keino. Tästä syystä vankeusrangaistuksen perusteena on oltava vakava haitallisuus loukatulle henkilölle. Näitä seikkoja ovat muun muassa loukatun työllisyyteen, perhesuhteisiin sekä maineeseen liittyvät asiat. Joskus pitkäaikaisesta kunnianloukkauksesta toipuminen voi viedä kauan, joka on myös ankaroittamisperuste. Törkeästä kunnianloukkauksesta voidaan tuomita myös henkilö, jonka vihjailu tai valheellisten tietojen levittäminen on ollut kertaluonteista. Esimerkkinä aiemmin käsitelty Espoon entisen liikuntajohtaja Alexander Holthoerin tapaus, jossa hän haastoi kaksi Helsingin Sanomien toimittajaa törkeästä kunnianloukkauksesta koskien konsulttityötä. Uutisen otsikossa väitettiin Espoon kaupungin ostaneen konsulttityön ilman kilpailutusta Holthoerin edustamalta oppilaitokselta. Yksittäinen, mutta merkittävä teksti on omiaan aiheuttamaan valheellisen tiedon kohteelle vakavia seurauksia koskien työelämää sekä luottamukseen perustuvaa mainetta. Yksittäinen virhe voi koitua myös media-alan ammattilaisen kohtaloksi, jos luottamus murenee. Tämä on kuitenkin Suomessa harvinaista, sillä suurin

osa media-alan ammattilaisista edustaa tiettyä uutismediaa, jonka kautta esitettyjen pahoittelujen jälkeen työura jatkuu normaalisti. Lainsäädännön vajavaisuus internetiä ja sosiaalista mediaa kohtaan on silmiinpistävä, ja mahdollisten muutosten, esimerkiksi rikoksen selvemmän tunnusmerkistön täyttymisen myötä myös sananvapautta olisi mahdollista pyrkiä pitämään ei-loukkaavalla tasolla.

Kyselytutkimuksen perusteella Suomen uutisointi ja viestintä ovat huteralla pohjalla. Kunnianloukkaukset ja uhkailut eivät kuulu osaksi sivistysvaltion uutisointia, vaan on hälyttävää, millaista kohtelua media-alan ammattilaiset joutuvat kohtamaan. Jokainen on henkilökohtaisessa vastuussa vapaa-aikansa kirjoittelusta, mutta työrauhasta kuuluisi nauttia jokaisen työntekijän alaan katsomatta. Vaikka Suomessa uutisiin luotetaan vahvasti, on luottamuksen perustana olevien media-alan ammattilaisten kantama taakka negatiivisine sivuvaikutuksineen liian raskas kannettavaksi. Moni media-alan ammattilainen ei varmasti jää miettimään itseensä kohdistuvia toimia, vaan kuvittelee asiattomien kommenttien ja vastaavien kuuluvan työhön. Näin ei tietenkään pitäisi olla, sillä sananvapauden ja yksilön kunnian kuuluisi toteutua jatkuvasti.

Lähteet

Edilex 2015. Muutti naisen Facebook-profiilia siten, että nainen hakisi naisseuraa - menettely täytti tietomurron ja kunnianloukkauksen tunnusmerkistöt. <https://www.edilex.fi/uutiset/45384>. Luettu 10.3.2020.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.

Euroopan ihmisoikeussopimus 18–19/1990.

Facebook. Instagram yhteisösäännöt. <https://fi-fi.facebook.com/help/instagram/477434105621119>. Luettu 27.2.2020.

Forss, M. 2014. Fobban sosiaalisen median selviytymisopas. Helsinki: Crime Time.

Ficom 2019. Internetin käyttö. <https://www.ficom.fi/ict-ala/tilastot/internetin-k%C3%A4ytt%C3%B6#Suomalaisten%20internetin%20k%C3%A4ytt%C3%B6>. Luettu 13.3.2020.

Frände, D., Matikkala, J. Tapani, J., Tolvanen, M. Viljanen, P. & Wahlberg, M. 2014. Keskeiset rikokset. Porvoo: Edita Publishing Oy, 3. uudistettu painos.

Hallituksen esitys 309/1993 vp eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

Hallituksen esitys 184/1999 vp eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.

Hallituksen esitys 54/2002 vp eduskunnalle laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esitys 19/2013 vp eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n ja poliisilain 5 luvun 9 §:n muuttamisesta.

Hemmilä, I. 2020. Helsingin poliisin ylikomisario Jari Taponen on tehnyt rikosilmoituksen kansanedustaja Ano Turtiaisen (ps.) tviitistä, jossa Turtiainen luonnehti hänen kuuluvan ”munattomaan nillittäjäryhmään”. Demokraatti. <https://demokraatti.fi/ps-turtiaisen-twiitti-ylitti-rajan-helsingin-poliisin-ylikomisario-jari-taponen-on-tehnyt-rikosilmoituksen/>. Luettu 20.2.2020.

Hirsjärvi, S & Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo Helsinki Juva: WSOY, 174, 201.

Ijäs, J. 2017. Mauri Pekkariselta kova syyte Simon Elolle: ”Sinä valehtelet!” – Elo pyysi Pekkarisen jonon jatkoksi. Demokraatti. <https://demokraatti.fi/mauri-pekkariselta-kova-syyte-simon-elolle-sina-valehtelet-elo-pyysi-pekkarisen-jonon-jatkoksi/>. Luettu 15.4.2020.

@JaniMakelaFi 2018. Jani Mäkelä. Tviitti 29.12.2018. Twitter-mikroblogipalvelu. https://twitter.com/JaniMakelaFi/status/1079005579941724160?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1079005579941724160&ref_url=https%3A%2F%2Fyle.fi%2Fuutiset%2F3-10629854. Luettu 12.2.2020.

Kettunen, M. 2013. Kunnianloukkaus internetissä. Karelia-ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Kerosuo, L. & Vuortama, T. 2004. Viestinnän lait ja säännökset. Karkkila: Kustannus Mäkelä Oy.

KKO 1991:116.

KKO 2010:88.

KKO 2013:70.

KKO 2014:89.

Thuneberg, J. 2016. Hän joutui Venäjän trollien silmätikuksi – maailmalla uutisoidaan suomalaistoimittajasta. Verkkouutiset.fi. <https://www.verkkouutiset.fi/han-joutui-venajan-trollien-silmatikuksi-maailmalla-uutisoidaan-suomalais-toimittajasta-47874/#9edbef82>. Luettu 20.4.2020.

Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 2003/460.

Latvala-Teikari, K. 2018. Nykyään on siedettävä aiempaa roisimpaa huutelua – rikoksesta syyttäminen on silti eri asia kuin huorittelu. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-10083915>. Luettu 18.2.2020.

Lavonen asianajotoimisto 2015. Kunnianloukkaus ja muut rikosnimikkeet sosiaalisessa mediassa. <https://law1.fi/2015/02/15/kunnianloukkaus-ja-muut-rikosnimikkeet-sosiaalisessa-mediassa/>. Luettu 20.2.2020.

Länkinen, T. "Valehtelet!", "kujalla", "sirkuspelle" – Näin somessa nokittelevat kansanedustajat, joita laki kieltää loukkaamasta salissa. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-10629854>. Luettu 20.2.2020.

Mediakasvatusseura 2017. Mediakasvattamisen muotoja. <https://mediakasvatus.fi/materiaali/mediavaikuttamisen-muotoja/>. Luettu 1.3.2020.

Mäkinen, O. 2006. Internet ja etiikka. Helsinki: BJT Kirjastopalvelu Oy.

Neuhum, A. 2019. Laura Huhtasaari teki tutkintapyynnön, kun Mikko Kärnä vertasi häntä keskitysleirin vartijaan – Poliisi: Ei kunnianloukkaus. MTV Uutiset. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/laura-huhtasaari-teki-tutkintapyynnön-kun-mikko-karna-vertasi-hanta-keskitysleirin-vartijaan-poliisi-ei-kunnianloukkaus/7507938#gs.wuul3o>. Luettu 20.2.2020.

Neuvonen, R. 2005. Sananvapaus, joukkoviestintä ja sääntely. Jyväskylä: Talentum, 38–40.

Noyes, K. 2015. Scott McNealy on privacy: You still don't have any. PCWorld. <https://www.pcworld.com/article/2941052/scott-mcnealy-on-privacy-you-still-dont-have-any.html>. Luettu 15.4.2020

Oikeusministeriö 2011. Eduskuntavaalit 17.4.2011 – Tulos – Helsinki. https://tu-lospalvelu.vaalit.fi/E2011/s/tulos/ehdkutulos_helsinki.html. Luettu 20.4.2020.

Ollila, R. 2002. Sananvapaus ja yksityisyyden suoja tietoverkoissa. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys

Ollila, R. 2004. Sananvapaus. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Pakkanen, I. Suomessa on edelleen käytössä Aleksanterin aikainen rikoslaki. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-7550849>. Luettu 18.2.2020.

Passi, M. 2008. Helsingin Sanomat tuomittiin törkeästä kunnianloukkauksesta. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004580870.html>. Luettu 15.4.2020.

@PekkarinenMauri 2017. Mauri Pekkarinen. Tviitti 7.9.2017. Twitter-mikroblo-gipalvelu. https://twitter.com/PekkarinenMauri/status/905857355161767936?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetem-bed%7Ctwterm%5E905857355161767936&ref_url=https%3A%2F%2Fyle.fi%2Fuutiset%2F3-10629854. Luettu 12.3.2020.

Pikkuhookana, H. 2017. Tahallisuus kunnianloukkauksirikoksissa. Lapin yliopisto. Rikosoikeus. Maisteritutkielma.

Pinola, M & Jäntti, M. 2019. Toimittaja tuomittiin kunnianloukkauksesta, kun hän kutsui oululaista kaupunginvaltuutettua natsiksi ja rasistiksi. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-10732684>. Luettu 20.2.2020.

Ranta, N & Lapintie, N. 2018. IS paljastaa: Ylen toimittajaa epäillään Aku Louhi-miehen törkeästä kunnianloukkauksesta. Ilta-Sanomat. <https://www.is.fi/kotima/art-2000006141870.html>. Luettu 18.4.2020.

Reuters Institute for the Study of Journalism 2018. Digital News Report 2018. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/digital-news-report-2018.pdf>. Luettu 15.4.2020.

Rikoslaki 39/1889.

Salminen, R. 2014. Kunnianloukkaus ei olisi enää rikos? YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-7477545>. Luettu 10.4.2020.

Sananvapauslaki 460/2003.

Siljamäki, J. 2014. Kunnianloukkausjutut eivät etene alkua pidemmälle. YLE. <https://yle.fi/uutiset/3-7142167>. Luettu 19.2.2020.

Sprenger, P. 1999. Sun on Privacy: 'Get Over It'. Wired. <http://www.wired.com/politics/law/news/1999/01/17538>. Luettu 15.4.2020.

STT. 2019. Ilja Janitskin Väyrysen tähtiliikkeen ehdokkaaksi eduskunta- ja eurovaaleihin. Helsingin Sanomat. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006015158.html>. Luettu 20.4.2020.

STT Tyylikirja. Toimittajan etiikka ja juridiikka. <https://stt.fi/tyylikirja/toimittajan-etiikka-ja-juridiikka/#>. Luettu 1.4.2020.

STT Tyylikirja, Ohjeet sosiaaliseen mediaan. <https://stt.fi/tyylikirja/toimittajan-etiikka-ja-juridiikka/ohjeet-sosliseen-mediaan/>. Luettu 1.4.2020.

STT Tyylikirja. Sosiaalinen media ja yksityisyys – mitä voit käyttää uutisissa? <https://stt.fi/tyylikirja/toimittajan-etiikka-ja-juridiikka/ohjeet-sosliseen-mediaan/sosiaalinen-media-ja-yksityisyys/>. Luettu 5.4.2020.

STT Tyylikirja. ”Sinä tykkäät tästä” – sosiaalisen median peruspelissäntöjä. <https://stt.fi/tyylikirja/toimittajan-etiikka-ja-juridiikka/ohjeet-sosliseen-mediaan/sosiaalisen-median-peruspelisaantoja/>. Luettu 5.4.2020.

Suomen perustuslaki 731/1999.

Suomen Uutiset 2020. Kansanedustaja Ano Turtiainen sai julkaisukiellon Facebookiin: ”Meitä yritetään oikeasti hiljentää”. <https://www.suomenuutiset.fi/kansanedustaja-ano-turtiainen-sai-julkaisukiellon-facebookiin-meita-yritetaan-oikeasti-hiljentaa/>. Luettu 15.4.2020.

Suutari, S. 2016. Kunnianloukkauksen dekriminalisointi: Tarpeellisuus ja toteutusvaihtoehdot. Oulun ammattikorkeakoulu. Liiketalouden koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Teleportaasi 2012. Ovatko nettimeemit taidetta? <http://teleportaasi.fi/2012/05/ovatko-nettimeemit-taidetta/>. Luettu 20.2.2020.

Tieteen termipankki 2020. Sananvapaus. http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:viestinn%C3%A4n_vapaus. Luettu 23.3.2020.

Tiilikka, P. 2008. Journalistin sananvapaus. Juva: WSOY.

Tilastokeskus 2019. Tilastokeskuksen PxWeb-tietokannat. <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/>. Luettu 3.3.2020.

Tilastokeskus Rahanarvomunnin. <http://www.stat.fi/tup/laskurit/rahanarvomunnin.html>. Luettu 12.3.2020.

Traficom 2011. Tietoturvaviikko 2011: Oma identiteetti kullaan kallis. https://legacy.viestintavirasto.fi/viestintavirasto/ajankohtaista/2011/T_10.html. Luettu 10.4.2020.

Transparency International 2019. Corruption Perceptions Index 2019. <https://www.transparency.org/cpi2019?/news/feature/cpi-2019>. Luettu 16.4.2020.

TS-STT. 2012. YK: Sananvapaus koskee myös internetiä. Turun Sanomat.
<https://www.ts.fi/uutiset/maailma/365238/YK+Sananvapaus+koskee+myos+internetia>. Luettu 24.2.2020.

Ulkoasiainministeriön ilmoitus Euroopan ihmisoikeussopimuksesta (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla 63/1999.

Ylikangas, Heikki. 1988. Miksi oikeus muuttuu: laki ja oikeus historiallisen kehityksen osana. Juva: WSOY, 110

Liite 1 Saateviesti

Arvoisa vastaanottaja,

olen Hanna Muukkonen ja opiskelen juridiikkaa LAB-ammattikorkeakoulussa, Lappeenrannassa. Teen parhaillaan opinnäytetyötä, joka käsittelee kunnianloukkauksia media-alalla. Työhön kuuluu kyselytutkimus, johon toivon vastauksia media-alan ammattilaisilta. Media-alan ammattilaisilla tarkoitetaan kaikkia mediaan sisältöä ammattimaisesti laativia henkilöitä aina journalisteista valokuvaajiin. Työn ohjaajana toimii LAB-ammattikorkeakoulun lehtori Jarmo Kemppinen.

Kyselyyn vastataan nimettömänä ja se vie noin viisi minuuttia aikaa. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Toivon, että vastaisitte kyselyyn ja jakaisitte sitä henkilöstölle. Arvostan suuresti kaikkia vastauksia. Jos lisäkysymyksiä ilmenee, vastaan niihin mielelläni.

Kyselyyn pääsette vastaamaan tästä linkistä: [\[linkki\]](#). Vastaattehan 20.4.2020 mennessä.

Ystävällisin terveisin

Hanna Muukkonen

Liite 2 Kyselykaavake

Kyselyyn vastaaminen vie aikaanne noin viisi minuuttia. Kyselyyn vastataan anonyyminä, ikää ja työkokemusta koskevat kysymykset kysytään tilastoinnin vuoksi. Kyselyn voi milloin tahansa sulkea vastausten tallentumatta. Vastausten lähettämisen jälkeen voitte sulkea ikkunan. Kiitos vastauksista!

Ikä, vuotta

_ 18–24

_ 25–34

35–44

45–54

55+

Työkokemus alalla, vuotta

0–5

6–10

11–15

15+

Esiintyykö mediassa mielestänne enemmän asiatonta materiaalia, kuin ennen 2010-lukua?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Koetteko asiattoman materiaalin rajoittavan työtänne? Esimerkkeinä asiaton kommentointi tai häiriköinti vapaa-ajalla.

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Ovatko kunnianloukkaustapaukset mielestänne lisääntyneet 2010-luvulla?

Kyllä

Ei

En osaa sanoa

Jos vastasitte kyllä, mitkä ovat mielestänne siihen suurimmat syyt? (Voitte valita useamman)

- Sosiaalinen media
- Eri julkaisujen kommenttikenttien tavoitettavuus
- Levitettävän tiedon monipuolistuminen
- Provosoivat tekstit ja vahvat mielipiteet
- Mahdollisuus kommentoida anonyymisti
- Kunnianloukkauksen jatkokäsittelyn pieni todennäköisyys
- Muu, mikä?

Oletteko koskaan ajatelleet työajalla laatimanne materiaalin herättävän vahvaa negatiivista huomiota?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Oletteko koskaan ajatelleet vapaa-ajalla julkaisemanne materiaalin herättävän vahvaa negatiivista huomiota?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Pitäisikö kunnianloukkaukseen liittyvä lainsäädäntöä (rikoslaki) mielestänne päivittää?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos vastasitte kyllä, millä tavoin? (Voitte valita useamman)

- Kovemmat rangaistukset
- Kunnianloukkauksen dekriminointi

- Rikoksen täyttymisen selvempi tunnusmerkistö
- Erillinen pykälä internetissä tapahtuvia kunnianloukkauksia varten
- Muu, mikä?

Oletteko olleet asianosaisena kunnianloukkaustapauksessa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos vastasitte kyllä, oliko lopputulos mielestänne oikeudenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Tunnetteko media-alan ammattilaisia, jotka ovat olleet asianosaisina kunnianloukkaustapauksessa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos vastasitte kyllä, oliko lopputulos teistä oikeudenmukainen?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Viedäänkö kunnianloukkaustapauksia media-alalla mielestänne liian vähän eteenpäin?

- Kyllä

- Ei
- En osaa sanoa

Oletteko saaneet uhkauksia työ- tai vapaa-ajalla julkaisemaan sisältöön liittyen?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos vastasitte kyllä, millaisia uhkauksia?

- Suullinen
- Kirjallinen
- Julkinen kirjallinen
- Muu, millaisia?

Tunnetteko media-alan ammattilaisia, jotka ovat saaneet uhkauksia työ- tai vapaa-ajalla julkaisemaan sisältöön liittyen?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

Jos vastasitte kyllä, millaisia uhkauksia?

- Suullinen
- Anonyymi kirjallinen
- Julkinen kirjallinen
- Muu, millaisia?